

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1904. Andra Kammaren. N:o 24.

Tisdagen den 8 mars.

Kl. $\frac{1}{3}$ 3 e. m.

Sammanträdet leddes af herr vice talmannen.

§ 1.

Justerades protokollet för den 1 innevarande mars.

§ 2.

Upplästes ett till kammaren inkommet så lydande sjukbetyg:

Att riksdagsman Emil Hammarlund, som lider af »influenza», tills vidare är förhindrad att delta i Riksdagens arbete, intygas härmed.

Stockholm den 8 mars 1904.

Edv. Laurent,

Leg. läkare.

§ 3.

Vidare upplästes följande till kammaren inkomna protokoll:

År 1904 den 7 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksbanken efter friherre C. J. Langenskiöld och herr H. R. Törneblad, hvilka voro i tur att afgå, dels ock suppleanter för fullmäktige i riksbanken; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

fullmäktige:

friherre *Langenskiöld, Carl Johan*, bankdirektör, med 46 röster,
herr *Törneblad, Henrik Ragnar*, ledamot af Riksdagens Första Kammare » 46 »

suppleanter för tiden från valet, till dess nytt val under år 1905 försiggått:

herr <i>Tham, Vollrath Henrik Sebastian</i> , ledamot af Riksdagens Första Kammare	med 46 röster,
» <i>Wikström, Pehr Magnus</i> , grosshandlare.....	» 45 »
» <i>Francke, Otto</i> , grosshandlare	» 44 »
<i>P. Pehrson.</i>	<i>Herman Behm.</i>
<i>J. F. Nyström.</i>	<i>A. Hansson i Solberga.</i>

År 1904 den 7 mars sammanträdde kamrarnes valmän för att jämlikt 71 och 73 §§ riksdagsordningen utse dels Riksdagens fullmäktige i riksgäldskontoret efter herrar F. A. Anderson, O. W. Odelberg och E. M. Unger, hvilka voro i tur att afgå, dels ock *suppleanter* för fullmäktige i riksgäldskontoret; och befunnos, efter valens slut, hafva blifvit utsedde till

ordförande:

herr *Cavalli, H.*, juris doktor, ledamot af Riksdagens Första Kammare med 45 röster;

öfrige fullmäktige:

» <i>Odelberg, Oscar Wilhelm</i> , ledamot af Riksdagens Första Kammare	» 46 »
» <i>Kinander, Carl Emil</i> , fullmäktig i järnkontoret	» 46 »

suppleanter för tiden från valet, till dess nytt val under år 1905 försiggått:

herr <i>Ramstedt, Reinhold Victor</i> , grosshandlare ...	med 45 röster,
» <i>Moll, Victor Ludvig</i> , ledamot af Riksdagens Andra Kammare.....	» 45 »
» <i>Almqvist, Knut Fredrik Gerhard</i> , ledamot af Riksdagens Andra Kammare	» 44 »

sedan ordningen mellan dem af *suppleanterna*, som erhållit lika antal röster, blifvit genom lottning bestämd.

<i>P. Pehrson.</i>	<i>Herman Behm.</i>
<i>J. F. Nyström.</i>	<i>A. Hansson i Solberga.</i>

Protokollen lades till handlingarne, hvarjämte beslöts, att Riksdagens kanslideputerade skulle genom utdrag af protokollet om dessa val underrättas för afgifvande af förslag till dels förordnanden för de valde, dels skrivelser till Konungen med anmälan om de försiggångna valen, dels ock de paragrafer, som därom borde i riksdagsbeslutet intagas.

§ 4.

Herr statsrådet m. m. *E. F. W. Meyer* öfverlämnade Kungl. Maj:ts propositioner till Riksdagen:

angående viss ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften;

angående anslag till reseunderstöd åt tekniker för att besöka 1904 års världsutställning i S:t Louis;

med förslag till lag om samäganderätt m. m.; och

med förslag till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § och 18 kap. 15 § strafflagen.

Dessa propositioner bordlades.

§ 5.

Föredrogs och hänvisades till statsutskottet Kungl. Maj:ts å kammarens bord hvilande proposition om anslag för restaurering af Heliga Trefaldighets församlings kyrka.

§ 6.

Efter föredragning häruppå af de å kammarens bord hvilande motioner hänvisades herr *H. Öhngrens* motion n:o 225, till lagutskottet och herr *E. A. Lindblads m. fl.* motion, n:o 226, till konstitutionsutskottet.

§ 7.

Föredrogos, men blefvo åter bordlagda statsutskottets utlåtanden n:is 9 och 44, lagutskottets utlåtanden n:is 24, 25 och 26 samt Andra Kammarens fjärde tillfälliga utskotts utlåtande n:o 9.

§ 8.

Ordet begärdes af

Herr Persson i Tällberg, som yttrade: Herr vice talman! Jag skall anhålla, att kammaren måtte besluta, att statsutskottets utlåtande n:o 9 angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslagen till ecklesiastikdepartementet, måtte på morgondagens föredragningslista uppföras först bland två gånger bordlagda ärenden.

Denna herr Perssons hemställan blef af kammaren bifallen.

§ 9.

Justerades protokollsutdrag.

§ 10.

Afgåfvos följande motioner, nämligen af:

herr *W. Johansson* i Öija, n:o 227, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt löne reglering för de vid dem anställda lärare;

herr *C. J. Hammarström*, n:o 228, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad anordning af rikets allmänna läroverk samt löne reglering för de vid dem anställda lärare; och

herr *C. H. Setterberg*, n:o 229, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition med förslag till ändrad lydelse af §§ 49 och 87 rege- ringsformen samt §§ 10 till och med 25 äfvensom §§ 27, 28 och 38 riksdagsordningen.

Dessa motioner bordlades.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 2,50 e. m.

In fidem
Herman Palmgren.

Onsdagen den 9 mars.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 2 innevarande mars.

§ 2.

Föredrogos för remiss till utskott Kungl Maj:ts å kammarens bord hvilande propositioner; och hänvisades därvid till bevillningsutskottet Kungl. Maj:ts proposition angående viss ändring i gällande förordning angående stämpelafgiften.

Kungl. Maj:ts härefter föredragna proposition angående anslag till reseunderstöd åt tekniker för att besöka 1904 års världsutställning i St:t Louis öfverlämnades till statsutskottet.

Vidare remitterades till lagutskottet Kungl. Maj:ts propositioner:

med förslag till lag om samäganderätt m. m.; och

med förslag till lag om ändrad lydelse af 11 kap. 15 § och 18 kap. 15 § strafflagen.

§ 3.

Efter föredragning häruppå af de å kammarens bord hvilande motioner hänvisades herr *W. Johanssons* i Öija motion, n:o 227, och herr *C. J. Hammarströms* motion, n:o 228, till Riksdagens särskilda utskott samt herr *C. H. Setterbergs* motion, n:o 229, till konstitutionsutskottet.

§ 4.

Till afgörande förelåg statsutskottets utlåtande, n:o 9, angående regleringen af utgifterna under riksstatens åttonde hufvudtitel, innefattande anslag till ecklesiastikdepartementet.

Punkten 1:o).

Lades till handlingarna.

Efter föredragning häruppå af *punkten 2:o)*, angående stat för en arkivdepot i Visby, begärdes ordet af:

Herr von Schéele, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då den redogörelse, som förekommer i statsutskottets utlåtande

rörande nu föredragna punkt, är tämligen ofullständig, ber jag att få visa på något litet af hvad som denna framställning hänföra sig till i den kungl. propositionen, emedan man icke utan kännedom därom kan rätt bedöma saken i fråga.

Till en början vill jag påminna, huru som i underdånigt utlåtande den 22 oktober 1902 riksarkivarien framhållit »önskvärdheten af att, för så vidt man verkligen ville hafva någon säkerhet att få en lämplig person för platsen, arfvodet sattes till minst 1,200 kronor eller 100 kronor i månaden, men samtidigt påpekat, det anledning finnes antaga, att man åtminstone en eller annan gång kunde äfven utom de nämnda institutionerna finna en passande arkivvårdare, i hvilket fall arfvodet borde sättas till minst 1,800 kronor eller det belopp, som af Riksdagen på extra stat anvisats till en amanuens vid hvarterdera af landsarkiven i Uppsala och Lund. Då likväl sistnämnda fall, såsom redan vore antydtt, torde blifva sällsynt, kunde det onekligen ifrågasättas, om skäl föreläge att för ett undantagsfall upptaga i staten särskildt aflöningsbelopp. Med hänsyn härtill hade riksarkivarien icke något att erinra, om staten för arkivdepoten i Visby uppgjorde utan afseende på huruvida föreståndaren innehade annan befattning eller icke. I sådan händelse syntes det riksarkivarien emellertid vara skäl att föreslå något högre arfvodesbelopp än 1,200 kronor. Man kunde stanna vid 1,500 kronor eller vid 1,800 kronor». Departementschefen anser emellertid arfvodet åt arkivdepotens föreståndare »lämpligen kunna tills vidare, intill dess genom någon tids erfarenhet närmare kännedom angående arkivgöromålens omfattning vunnits, bestämmas till 1,500 kronor».

Gå vi nu till den framställning, som statsutskottet gör af denna sak, finna vi i dess utlåtande omnämnda hvarken det arfvodesbelopp å 1,800 kronor, som riksarkivarien alternativt föreslagit, ej heller den inskränkande bestämmelse, som Kungl. Maj:t gjort vid sitt förslag till Riksdagen om arfvodets begränsning till 1,500 kronor, nämligen *intill dess genom någon tids erfarenhet närmare kännedom angående arkivgöromålens omfattning vunnits*.

Nå, nu stå där emellertid i den kungliga propositionen angifna blott dessa 1,500 kronor, och det är dem, statsutskottet önskar se ytterligare nedsatta till 1,200. De härför anförda skälen vill jag af sparsamhetshänsyn icke bestrida. Visserligen är det mycket dyra lefnadsvillkor på Gottland, och andra svårigheter äro äfven förbundna med en vistelse där; men det hindrar icke, att den gottländske arkivdepotens omfattning blir »jämförelsevis ringa» och de göromål, som komma att åligga dess föreståndare, måste erkännas blifva »föga betungande» emot dem, som tillhöra en amanuens vid någotdera af våra universitet, ehuru å andra sidan ej heller bör förgrätas, hvad riksarkivarien med full rätt påvisar, att »arkivvårdaren i Visby ensam bure ansvaret för arkivdepoten och icke hade några utsikter på arkivbanan, medan de extra

ordinarie amanuenserna arbetade med hänsyn till befordran till ordinarie plats». Hufvudsaken är dock, att, såsom Kungl. Maj:ts uttryckligen förklarar, detta anslagsbelopp gäller endast *tills vidare*.

Därjämte måste jag fästa mig vid ett moment i Kungl. Maj:ts framställning, som stöder sig på hvad riksarkivariern anført rörande göromålen och särskildt fördelningen däraf. Det är hvad som säges om den *jämkning i äligganden, som kan vardas stadgad*. Föreståndaren skulle nämligen komma att åt arkivgöromålen ägna åtminstone 12 timmar i veckan; och af dessa skulle 8 utgöra expeditionstid och 4 således vara anslagna till andra göromål. Jag tror för min del, att denna fördelning snart skall visa sig mindre lämplig, i det att mer tid nog lär komma att erfordras för arkivets hållande i fullgod ordning, men att i stället torde kunna något nedbringas.

Hvad angår de öfriga posterna, så vill jag icke uppehålla mig vid dem, då jag icke heller i fråga därom tänkt framställa något yrkande i strid mot statsutskottets hemställan. Jag skulle ansett mig nödsakad härtill med afseende å vaktmästarens arfvode, om icke statsutskottet uti en passus i början på sidan 4 yttrat: »hälst som fri bostad därjämte finnes tillgänglig för den person, åt hvilken de ifrågavarande göromålen komma att anförtros». Detta innebär ju i själfva verket en ökning af den ersättning, som vaktmästaren erhåller för sitt arbete, och jag kan vid sådant förhållande icke annat än jämväl i detta stycke med tacksamhet erkänna det tillmötesgående, som statsutskottet nu likasom ofta tillförene visat mot den landsända, hvilken jag har äran att här representera och som sannerligen är i behof däraf, i vissa afseenden helt säkert mer än någon annan del af det gemensamma fosterlandet.

Under förutsättning af att hvad jag nu tagit mig friheten påvisa vinner tillbörligt beaktande, har jag, herr talman, icke något yrkande att framställa

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkterna 3:o)—6:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 7:o).

Lades till handlingarna.

Punkterna 8:o)—10:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Punkten 11:o), angående ny lönereglering, för de allmänna läroverken m. m., föredrogs härefter; och yttrade därvid:

Herr Hedin: Jag kan icke gå förbi denna punkt, ehuru jag icke har den äran att se herr ecklesiastikministern närvarande, utan att fästa kammarens uppmärksamhet på några förhållanden, som åtminstone inom mycket stora kretsar diskuteras öfver hela Sveriges rike, hvarom jag haft så talrika vittnesbörd, att jag knappast kan erinra mig något liknande. Det är med anledning af de ytterst bedröfliga förhållandena vid ett af de lägre allmänna läroverken i Göteborg.

Jag visste icke hvad som menades med en framställning, som jag mottog för kort tid sedan, innehållande förfrågan: vill Ni granska detta förslag till en vädjan till svenska allmänheten till förmån för Möller-, Rodhe- och Lagerbrings-offren? Detta var lydelsen af öfverskriften och den öfverskrift, under hvilken framställningen skulle publicerats, efter hvad då tillämnadt var. Jag visste icke af hvad som hade passerat, nämligen att den för ett vanärande brott i ämbetet dömde rektorn för ifrågavarande läroverk fortfarande fick innehafva sitt ämbete såsom styresman för ungdomen och lärarne vid detta läroverk och tillika själf kristendoms lärare. Icke heller visste jag, att han kunde hafva begagnat en enligt min uppfattning obefintlig myndighet att afskeda vaktmästaren vid läroverket och kasta den, hvilkens vittnesmål under rättegången varit för honom graverande, vid 50 års ålder jämte hustru och barn på bar backe. Jag visste ingenting af detta, men sedan jag vidtagit några efterforskningar, fick jag emellertid veta, att denna åtgärd mot vaktmästaren nu, sedan rättelse icke kunnat vinnas där på platsen hos den rektor öfverordnade lokala myndigheten, hade blifvit föremål för klagan inför Kungl. Maj:t, och jag således tog för gifvet, att rättelse inom kort skulle följa.

Men om denna sak blefve afhjälpt och jag således skulle afstå från att för närvarande vidtaga någon åtgärd i det syfte, jag nyss nämnde, så står emellertid den sak kvar, att ungdomen vid läroverket haft till kristendoms lärare samt lärjungar och lärare till styresman och högsta föresyn en man, som icke endast blifvit dömd för ett skymfande brott, begånget i ämbetet, utan äfven gjort sig skyldig till något enligt min tanke mycket värre, nämligen det sätt, hvarpå han och hans medhjälpare sökt att hämnas på den, hvilken icke låtit sig bekväma att vittna falskt till förmån för brottslingen. Ty hämnnden pågår fortfarande utöfver själfva det olagliga afskedet i en serie af lögnar, vederlagda genom intyg från tre föregående rektorer. Detta är någonting så förfärande, att man icke kan förundras öfver att lärjungarnes målsmän klaga högt öfver, att ett sådant tillstånd skall få fortvara. Säger man: tagen edra barn därifrån, så svaras: hvad tjänar det till, då hela ungdomen här i staden i alla fall

känner till det, som passerat och diskuterar det. Det är däri det ohyggliga ligger. Denna sak måste ändras; och det är på detta, jag velat fästa herr statsrådet och chefens för ecklesiastikdepartementet uppmärksamhet. Det är någonting, som icke kan tålas längre; och vägen att gå behöfver jag icke visa. Den är mycket klar och mycket enkel.

Jag har naturligtvis ingenting annat att anföra med anledning af den ifrågavarande punkten.

Då vidare ej anfördes, lades punkten till handlingarna.

Punkterna 12:o—14:o).

Lades till handlingarna.

Punkten 15:o).

Utskottets hemställen bifölls.

Punkten 16:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen, att anslaget till arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer måtte vara förhöjdt med 17,250 kronor eller från dess nuvarande belopp, 95,000 kronor, till 112,250 kronor.

Ang. höjning af anslaget till folkskoleinspektionen.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte höja anslaget till arfvoden och resekostnadsersättning åt folkskoleinspektörer med 10,000 kronor, eller från dess nuvarande belopp, 95,000 kronor, till 105,000 kronor.

Sedan utskottets hemställen blifvit uppläst, anförde:

Herr Berg i Stockholm: Utskottet yttrar i sin motivering öfverst på sidan 14: »Önskvärdheten af en sådan förändring af folkskoleinspektionen, att *samtliga* inspektörer inom riket skulle vara skyldiga att uteslutande ägna sig åt inspektörsverksamheten, finner utskottet icke vara af erfarenheten ådagalagd, och anser utskottet på grund häraf det begärda anslaget icke böra i sin helhet beviljas». Så vidt jag kan fatta, innebära dessa ord att, om den begärda anslagsförhöjningen, 17,500 kronor, i sin helhet beviljas, skulle därmed samtliga inspektörer inom riket blifva skyldiga att uteslutande ägna sig åt inspektionsverksamheten. Jag förstår icke rätt, huru utskottet kunnat göra ett sådant uttalande. Det som anföres å de båda föregående sidorna i detta betänkande, visar ju alldeles oförtydligt, att Kungl. Maj:t

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.

(Forts.)

med de här 17,500 kronorna alldeles icke trott sig få det ställt på det sättet, utan att beloppet endast afser 11 stycken inspektörer, således icke $\frac{1}{4}$ af hela det nuvarande antalet, knappast mer än $\frac{1}{5}$. De öfriga, minst $\frac{3}{4}$, skulle fortfarande tagas bland sådana personer, som måste sköta inspektionen såsom en bisyssla på lediga stunder. Endast inom en mindre del af riket skulle man således vid sidan af det utdömda inspektionssystemet med inspektörer, som hafva inspektionsverksamheten såsom en bisyssla, få pröfva det motsatta systemet med personer med inspektionen såsom hufvudsyssla.

Huruvida nu detta senare system kan absolut och utan något som helst undantag genomföras, därom är svårt att yttra sig, och jag vill icke heller nu inlåta mig därpå. Men alldeles säkert är, att detta är det *mål*, till hvilket man bör närma sig.

Sådana hafva ju också — åtminstone inom denna kammare — meningarna och önskingarna länge varit. I sitt anförande till statsrådsprotokollet erinrar departementschefen om Riksdagens uttalande 1874, innehållande, att inspektörer borde tillsättas, som uteslutande ägnade sina krafter åt detta kall; om G. F. Östbergs motion vid 1886 års riksdag, innebärande, att inspektörerna borde försättas i den ställning, att de kunde ägna hela sin verksamhet åt inspektionen; om A. Kihlbergs motion vid 1890 års riksdag med anhållan att Kungl. Maj:t ville förordna, det folkskoleinspektör samtidigt med detta uppdrag icke finge sköta annan ämbetsbefattning; om eklestiasitikministerns uttalande till statsrådsprotokollet 1891, att till inspektörer borde utses personer, som uteslutande ägnade sina krafter åt detta kall; om Nilssons i Skärhus, A. Kihlbergs och E. Svenssons i Karlskrona motioner vid 1894 års riksdag, som likaledes gingo ut på att folkskoleinspektörsuppdraget icke borde göras till en bisyssla vid sidan af annan tjänstbefattning, utan anförtros åt personer, som under den tid de innehade detta kall odeladt ägnade sig åt detsamma; och slutligen om Olssons i Sörnäs motion vid 1899 års riksdag med samma yrkande.

Till dessa erinringar vill jag tillåta mig att för egen del lägga en påminnelse därom, att alldeles samma kraf, som sålunda framstälts upprepade gånger i denna kammare, återfinnes i det allra första förslaget till en folkskoleinspektions inrättande i vårt land af år 1853. Detta förslag väcktes af den bekante ledamoten af bondeståndet, den vördnadsvärde odalmannen Per Sahlström, en af männen från 1842, honom, som hade till valspråk: »odling åt den som odlar jorden». I hans motion om inrättande af en folkskoleinspektion förefinnes just samma kraf, som upprepade gånger sedan framstälts, nämligen på inspektörer som ägna sina krafter *helt* åt sitt uppdrag. Departementschefen har här sålunda endast upptagit och gjort till sitt ett yrkande, som det hör till denna kammares ärorika traditioner att hafva uppställt och vidhållit. Med erkännansvärd varsamhet har han likväl icke yrkat,

att denna reform skulle genomföras med ett slag, utan han har först velat pröfva den i liten skala, ja, jag vore frestad att säga, i minsta möjliga skala.

I själfva saken förefaller det mig ock, som om statsutskottet vore med departementschefen enigt härutinnan, då det nederst på sidan 13 och öfverst på sidan 14 uttalar, att den anordning, att inspektionen anförtros åt personer, som uteslutande ägna sina krafter åt inspektionsarbetet, synes böra för framtiden tillämpas i större utsträckning än hittills. I betraktande häraf vill jag hoppas, att denna kammare icke skall, för att få pruta af en så obetydlig summa som 7,250 kronor — obetydlig när den jämföres med de stora belopp, som utgå till detta folkskoleväsende, som inspektörerna skola öfvervaka — reducera reformen till så diminutiv utsträckning, att dess genomförande kanske skall dröja ännu ett halfsekel. Med anledning häraf, tillåter jag mig, herr talman, att yrka bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.
(Forts.)

Häruti instämde herrar *Fredholm, Höjer, friherre De Geer, Wawrinsky* i Saltsjöbaden, *Eklund, Bergström, Hedin, Johansson* i Öija, *Österberg, Johansson* i Jönköping, *Sterner, Broomé* i Bårslöf, *Thylander, Berg* i Göteborg, *Segerdahl, Hedlund, Matsson, Larsson* i Lund, *Sundström, Darin, Sandin, Forssell, Persson* i Arboga, *Lundgren, Brock, Ohlsson* i Halmstad, *Beckman, Nordin, Kvarnzelius, Henricson* och *Burman*.

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman, mina herrar! Då jag såväl på afdelningen som ock i utskottet in pleno anslöt mig till det förslag, som utskottet framlagt i den förevarande punkten, förstod jag mycket väl, att jag från vissa håll här i kammaren icke skulle erhålla mycken berömmelse därför. Jag vill emellertid framhålla de skäl, som enligt min mening tala för bifall till utskottets ifrågavarande förslag.

Först och främst anser jag, att den kungl. propositionen i afseende å den nu förevarande frågan saknar nödig utredning. När det är fråga om att skapa en ny ämbetsmannaklass — och trots allt hvad den föregående ärade talaren har anfört, är detta här i alla fall meningen — så borde man väl ha kunnat vänta att af regeringen erhålla en ungefärlig uppgift angående slutkostnaderna. Någon uppgift härom förefinnes emellertid icke i Kungl. Maj:ts proposition. Om Riksdagen sålunda godkänner Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag, så har den därmed gifvit sig in på en väg, hvars slut den beträffande kostnaderna icke kan beräkna. Vid sådant förhållande är det väl icke så underligt, om statsutskottet ansett sig böra taga åtminstone något afstånd från detta förslag.

Utredningen angående det antal inspektörer, som kan vara erforderligt för de olika stiftet och länen, är likaledes enligt mitt

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.

(Forts.)

förmenande särdeles bristfällig. I detta afseende säger departementschefen egentligen endast, att det synes, som om två inspektörer behöfdes för de och de distrikten, medan det däremot vore tillräckligt med blott en i andra distrikt. Sälunda är föreslaget, att Gäfleborgs län med 52 skoldistrikt och 596 skolor fortfarande skall ha två inspektörer, medan Kopparbergs län däremot med 54 skoldistrikt och 740 skolor endast skulle ha en inspektör. Det förefaller mig, som om det icke går an att på det sättet på rak arm och utan någon föregående undersökning bestämman en sådan sak.

Hvad som emellertid mest bidragit till att jag för min del ställt mig på utskottets ståndpunkt, är att enligt Kungl. Maj:ts förslag skulle en del landsting lämna lönebidrag till folkskoleinspektörernas aflöning, medan andra landsting däremot icke skulle lämna något dylikt bidrag. Hvad ligger det väl för rimlighet uti, att Kopparbergs län, Karlstads, Växjö och Strängnäs stift få sina folkskoleinspektörer helt och hållet aflönade med statsmedel, under det att Gäfleborgs och Jämtlands län få till hälften själfva bekosta sina folkskoleinspektörer. Dessa två sistnämnda län skulle dock kunna tänkas blifva befriade från att lämna dylikt bidrag, när den tid, för hvilken detsamma blifvit utlofvadt, utgår, men helt annorlunda tyckes det ställa sig med afseende å Södra Lappmarkens kontrakt. I Kungl. Maj:ts proposition läsa vi nämligen, att en öfverenskommelse är träffad med Västerbottens läns landsting, enligt hvilken detta utlofvat att så att säga för all framtid bidra till underhåll och aflöning af en folkskoleinspektör därstädes, och detta bidrag skulle utgöra 1,000 kronor årligen. Jag kan för min del icke tycka, att det finnes någon som helst rättvisa i en sådan anordning. Antingen skola väl staten och landstingen gemensamt och efter enahanda grunder hjälpas åt att aflöna folkskoleinspektörerna eller ock skall staten ensam och öfver hela linjen bestrida hela kostnaden för dessas aflöning.

Slutligen ber jag att få fästa uppmärksamheten därpå, att det kanske ändå icke är så alldeles lätt att erhålla personer, som äro lämpliga och villiga att helt ägna sig åt folkskoleinspektionen. Det torde därför kunna hända, att man gör klokast uti att gå något långsammare till väga vid genomförandet af den nu föreslagna reformen, än hvad Kungl. Maj:t synes vilja.

Det är dessa af mig nu berörda synpunkter, som i sin mån varit bestämmande för utskottet härvidlag, ehuruval äfven utskottet sträfvat åt samma mål som Kungl. Maj:t, nämligen att vi så småningom måtte komma därhän, att folkskoleinspektörerna kunna helt ägna sig åt sin verksamhet.

Jag kan, herr talman, icke annat än yrka bifall till utskottets förslag i den nu förevarande punkten.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! Jag har begärt ordet sär-

skildt med anledning af hvad den siste ärade talaren här yttrade. Han sade, att en utredning borde ha förelegat om, huru mycket hela inspektörsväsendets omorganisation skulle kosta, innan man kommit med detta partiella förslag. Därpå vill jag svara, att en sådan utredning varit nödvändig, om det varit fråga om att nu genomföra hela reformen, men därifrån har Kungl. Maj:t uttryckligen tagit afstånd. Det är här endast fråga om att fortgå på de partiella reformernas väg i den mån tillgångarne det medgifva och behovet gör sig gällande. Man har således icke tänkt att nu införa hela den institution, hvarom nu är fråga, och detta är också ett skäl till att man måst räkna med de bidrag, som landstingen för närvarande faktiskt äro benägna att lämna. Man kan icke tvinga landstingen att lämna dylika bidrag, och man kan icke uppställa deras bidrag som villkor för att inspektörer skola blifva tillsatta, ty denna sak är icke från början ordnad på det sättet. Det behöfves nödvändigt inspektörer för att folkskoleundervisningen skall kunna blifva effektiv. Kan då staten af landstingen få bidrag till dessa inspektörers aflönande, är det ju så mycket bättre. Kan staten återigen ännu icke få några dylika bidrag, måste man så småningom se till, att den meningen utbreder sig, att landstingen böra gifva sådana, i annat fall måste man låta utgifterna för folkskoleinspektionen helt bestridas af statsmedel.

Det är egentligen mycket liten skillnad mellan statsutskottets ståndpunkt i denna fråga och Kungl. Maj:ts. I mitt anförande till statsrådsprotokollet i detta ärende har jag framhållit som min åsikt, att målet härvidlag är att få inspektörer, som uteslutande ägna sig åt inspektionsverksamheten, och jag har därvid — såsom af en föregående talare här med rätta blifvit påpekadt — kunnat stödja mig på förut gjorda uttalanden i samma riktning från berömda företrädare. Men jag har skyndat tillägga, att det är omöjligt att i sin helhet nu genast genomföra den reform, som här är fråga om. Dels finnes det nämligen en mängd inspektörer, som mycket väl kunna äfven under nuvarande förhållanden sköta sina befattningar, emedan de ha lättskötta distrikt med goda kommunikationer, dels är det — som den siste ärade talaren mycket riktigt anmärkte — omöjligt att finna personer öfver hela linjen, som äro färdiga att rycka in som inspektörer, och man bör icke införa en reform, innan man har någon säkerhet för att man äfven har att tillgå fullt kompetenta personer för de befattningar, som på grund af reformen skola besättas. Detta är hvad jag sagt. Utskottet återigen säger, att det föreställer sig, att anordningen att anförtro inspektionen af folkskolorna åt personer, som uteslutande ägna sina krafter åt inspektionsarbetet, skall befinnas böra för framtiden *tillämpas i större utsträckning än hittills*, men utskottet anser icke, att önskvärdheten af att tillämpa en dylik anordning öfver hela linjen ännu blifvit af erfarenheten ådagalagd. Sälunda, *jag* vill gå ända fram till målet, men icke

Ang. höjning af anslaget till folkskoleinspektionen.
(Forts.)

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.

(Forts.)

nu, utan småningom och sakta i en jämn marsch; *utskottet* vill gärna följa med mig en god bit på den vägen, men det vill icke nu bestämma sig för att gå ända fram. Det förefaller mig då underligt, att utskottet slutar med att yrka, att det nu ifrågavarande anslaget bör nedsättas från 17,250 kronor till 10,000 kronor. Man hade väntat att det i stället skulle heta ungefär så här i utskottets betänkande: »Ehuru sålunda utskottet icke kan vara med om reformen i dess helhet, finner det dock den lilla tillämpning däraf, som det här är fråga om, kunna af Riksdagen godkännas». Nu har utskottet icke sagt så, och jag vill i alla fall gärna erkänna, att utskottet behandlat förslaget ganska välvilligt. Om man beviljar 17,250 kronor eller 10,000 kronor, betyder härvidlag ej så mycket. Utskottet vill icke gå så långt som jag, utan anser, att vi böra gå litet långsammare. Man kan väl dock icke säga, att det här är fråga om någon så blodig ökning af anslaget till folkskoleinspektionen. Detta anslag har nu stått orubbadt sedan år 1884; det kan således med hänsyn till sitt nuvarande belopp, 95,000 kronor, i år fira sitt 20-årsjubileum, och det är minsann inte många anslag i vår budget, som kunna göra det. Då nu här begäres en ökning i nämnda anslag med 17,250 kronor, måste man besinna, hur folkskoleväsendet under de senaste 20 åren utvecklats sig. Skulle inspektionen utvecklas därefter, skulle vi komma till en helt annan siffra än den nu ifrågasatta.

Jag anser sålunda, att utskottet mycket vänligt behandlat den nu föreliggande frågan, ehuru det synes mig, som om utskottet kunnat gå något längre härvidlag, än hvad det nu gjort.

Herr Biesèrt: Herr talman, mina herrar! Efter hvad här nu blifvit anfördt i denna fråga har jag icke så synnerligen mycket att tillägga.

Jag kan icke neka till, att jag blef högeligen öfverraskad, då jag läste utskottets motivering och dess kläm i den nu förevarande frågan. Visserligen är man van vid att i statsutskottets utlåtanden finna många egendomliga och i synnerhet korta motiveringar, men maken till denna tror jag knappast att jag någonsin sett.

Utskottet säger här — jag vill påpeka för kammaren, att jag visserligen här upprepar hvad som af ett par föregående talare, särskildt af den, som först hade ordet i denna fråga, blifvit framhållet, men jag tror icke att det skadar att ytterligare fästa kammarens uppmärksamhet på denna sak. »Önskvärdheten af en sådan förändring af folkskoleinspektionen, att samtliga inspektörer inom riket skulle vara skyldiga att uteslutande ägna sig åt inspektörsverksamheten, finner utskottet icke vara af erfarenheten ådagalagd, och anser utskottet på grund häraf det begärda anslaget icke böra i sin helhet beviljas». Hvad Kungl. Maj:t begärt härvidlag framgår af sidan 46 i den del af kungl. propositionen, som

omfattar anslagen under åttonde hufvudtiteln. Jag skall tillåta mig att läsa upp en del af hvad föredragande departementschefen i frågan anför. Han säger bl. a.: »Af hvad jag redan nämnt torde framgå, att jag till fullo instämmer i den åsikt, som år 1891 uttalades af dåvarande chefen för ecklesiastikdepartementet, eller att målet, mot hvilket man i förevarande afseende måste sträfva, är att till inspektörer erhålla personer, som uteslutande ägna sig åt sitt kall. En dylik genomgripande förändring öfver hela landet anser jag mig visserligen ej kunna nu föreslå, med hänsyn till de faktiskt bestående förhållandena. Det torde nämligen icke kunna anses lämpligt att utan vidare afstånga en mängd personer från en verksamhet, som de med intresse och sakkunskap utöfvat under många år och af hvilken de beräknat att hafva en säker biförtjänst att lägga till sin merendels knappa lön, särskildt då förhållandena icke öfverallt i riket med lika styrka påfordra en omedelbar förändring. Och det torde för öfrigt blifva svårt att på en gång finna tillräckligt stort antal personer, hvilka jämte behöflig allmän bildning och erforderliga insikter i pedagogiskt afseende förskaffat sig grundlig kännedom och erfarenhet på undervisningens, särskildt folkundervisningens, område. Men däremot synas mig förhållandena i vissa delar af riket för närvarande gestalta sig på ett sätt, som gör det både synnerligen lämpligt och jämförelsevis lätt att utan kränkning af några befogade anspråk där inslä på den väg, som förefaller mig vara den enda rätta».

Och departementschefen slutar med att hemställa om åskande af anslag åt 11 inspektörer i vissa delar af riket. På den grund att utskottet icke anser, att *samliga* folkskoleinspektörer i riket borde vara skyldiga att uteslutande ägna sig åt inspektorsverksamheten, prutar utskottet af på det anslag, som Kungl. Maj:t begärt för att möjliggöra en dylik anordning i *vissa delar* af riket. Jag kan för min del icke finna den ringaste logik i detta utskottets sätt att behandla förslaget.

Herr Olsson i Fläbro anförde som skäl för afslag, att den nu förevarande frågan skulle vara så litet utredd. Ja, om så är förhållandet, förstär jag icke, hvarför utskottet är med om att bevilja 10,000 kronor till nu ifrågavarande ändamålet. Det naturligaste hade väl då varit, om utskottet yrkat rent afslag å allsammans. Det förefaller mig, som om utskottet i själ och hjärta är med på Kungl. Maj:ts förslag, men dock anser sig böra pruta något på detsamma, för att på sådant sätt kunna göra en besparing. Jag tror för min del, att det rätta sättet att spara härvidlag är, att vi äro så rädda som möjligt om vårt folkskoleväsen. Vi ha icke råd att vanvårda våra folkskolor, vi ha icke ens råd att låta utvecklingen på detta område stå stilla, utan vi måste se till, att den går framåt och försiggår på ett så sundt och riktigt sätt som möjligt. Ett af de kraftigaste medlen att främja en dylik sund utveckling anser jag för min del vara en väl ordnad, en-

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.

(Forts.)

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.
(Forts.)

hetlig folkskoleinspektion. Kungl. Maj:ts nu förevarande förslag innebär utan tvifvel ett steg i den rätta riktningen, och därför önskar jag, herr talman, detta förslag all framgång.

Jag instämmer således med herr Berg i hans yrkande på bifall till Kungl. Maj:ts nu föreliggande förslag.

Med herr Biesért förenade sig herrar *Nyström* och *Branting*.

Herr Thorsson: Herr talman, mina herrar! En ärad talare tillhörande statsutskottet har yrkat afslag på den af Kungl. Maj:t i denna punkt framställda begäran, under förmenande att saken icke vore tillräckligt utredd. För mig synes den af Kungl. Maj:t förebragta utredningen vara både tydlig och klar. Komma så härtill de uttalanden, som gjorts rundt om i Sveriges rike af alla som hysa intresse för folkskolans utveckling, kan jag icke annat än yrka bifall till Kungl. Maj:ts begäran. Betecknande för den ärade utskottsledamoten är, att han till och med anser Kungl. Maj:ts nådiga tågordning gå för hastigt. Jag tvärtom anser, att den icke går hastigt nog, men vill nöja mig med att i denna fråga yrka bifall till hvad Kungl. Maj:t begär.

Herr Lundell: Herr talman! Jag skall be att få lämna upplysning om den erfarenhet i detta ärende som jag gjort i Södra Kalmar län.

För något antal år sedan begärdes i landstinget ett anslag på 2,000 kronor för att få en person anställd, som uteslutande skulle ägna sig åt inspektörskallet. Landstinget, som var intresserad för en intensiv inspektion af folkskolorna, beviljade anslaget, och inspektör anställdes, som skulle ha till uteslutande uppgift att utöfva inspektion öfver folkskolorna. Men där kom man till den erfarenheten, att inspektionen gick vida sämre, sedan man fått en person, som uteslutande ägnade sig däråt. Det dröjde icke länge, innan motion inlämnades till landstinget, att man skulle draga in anslaget och öfvergå till den förra ordningen. Det dröjde dock åtskilliga år, innan platsen kunde indragas. Det är nog så, att när en person fått en sådan befattning att uteslutande ägna sig åt, så sitter han kvar längre, än skäligt är, ifall man råkat anställa en mindre lämplig person. Om några år drogs platsen in, och förhållandena blefvo, som de varit förut, d. v. s. man fördelade befattningen på flera händer och åt personer, som ansågos lämpliga att utföra den. Sedan har inspektionen gått bra, och man har icke haft några klagomål att framställa mot den.

Det är sålunda icke ådagalagdt, att det är i folkskolans intresse att man har personer anställda, som uteslutande ägna sig åt inspektionen. Jag tror, som utskottet, att man bör gå sakta fram för att få erfarenhet. Erfarenheten från södra Kalmar län är, som sagdt, att man icke hade något gagn af att anställa *en*

sådan inspektör, utan att detta varit sämre. Erfarenheterna från andra håll kunna ju vara andra. Men vår erfarenhet var icke till fördel för anställande af inspektör, som uteslutande sysselsatte sig med detta göromål.

Ang. höjning af anslaget till folkskoleinspektionen.

(Forts.)

Herr Starbäck: Herr talman! Utom den synpunkt, som framhölls af den förste ärade talaren, och som gällde den viktiga insats, som en ökad folkskoleinspektion åstadkommer, då det gäller höjandet af folkskoleväsendet i allmänhet, en synpunkt, som äfven för mig är den mest talande, finnas två andra skäl, som göra, att jag instämmer med dem, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Det första skälet är hänsyn till att nödig sparsamhet iakttages. Jag tror, att, om sparsamhetsintresset här gjort sig gällande, man har rättighet att påstå, att det här icke föreligger någon sparsamhet med statens medel. Det är tydligt, att det icke endast är folkskoleinspektionen, som lider af att en folkskoleinspektör sköter två tjänster, utan att äfven den andra tjänsten måste därpå lida. Inspektören kommer i ett slags pliktkonflikt, hvilken tjänst han skall ägna sin håg och sin bästa kraft. Jag vill icke neka till, att, såsom den siste ärade talaren framhöll, det af misstag kan inträffa, att ett landsting till en så maktpåliggande och svår post som folkskoleinspektörens utnämner en person, som icke är lämplig för platsen. Men jag vill fråga den ärade representanten på kalmar-bänken: Är han öfvertygad om, att alla folkskoleinspektörer, som för närvarande dela sitt intresse på två eller flera håll, verkligen äro kompetenta att sköta sina poster? Jag tviflar i högsta grad därpå. Jag tror, att man skulle kunna framdraga många exempel därpå, att så icke är fallet.

Det andra skälet, som gör, att jag anser mig böra yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition, är, att om utskottets hemställan skulle bifallas, så blefve det fråga om, hvar en inskränkning i folkskoleinspektionen skulle ske. I utskottets betänkande finnas angifna två län, Jämtlands och Gäfleborgs, hvilka med bidrag från landstingen skulle få det ena en och det andra två folkskoleinspektörer. Jag tror mig veta, att, om icke bidrag från statens sida i afsevärd grad kommer Jämtlands län till godo, landstinget kommer att indraga sitt anslag till folkskoleinspektionen. Och det är ju tydligt, att särskildt för denna landsdel en folkskoleinspektör är af beaktansvärd betydelse. Då jag är lifligt öfvertygad om, att vi genom en effektiv folkskoleinspektion skola säkert, om också långsamt, ernå en fortgående höjning icke endast af vår bildningsnivå, utan äfven af vår kulturnivå, är det med ännu större bekymmer jag motser möjligheten af, att folkskoleinspektionen i Helsingland skulle komma att inskränkas. Jag behöfver väl icke framhålla några synpunkter, för att herrarne med mig skola instämna däri, att bland de landsändar, som mer än väl

Ang. höjning af anslaget till folkskoleinspektionen. behöfva ett ordnad folkskoleväsen och mer än väl behöfva skörda frukterna däraf, är just Hälsingland.

På grund af hvad jag nu framhållit, ber jag att få instämma med dem, som yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

(Forts.)

Herrar *Karlsson* i Mo och *Centerwall* instämde häruti.

Herr *Ekholm*: Herr talman! I sammanhang med denna fråga ber jag att få påpeka ett missförhållande, som blifvit en följd af det sätt, hvarpå dessa folkskoleinspektörer nu utses.

Inom åtskilliga kommuner är intresset för folkskolan så starkt, att man beviljar rikliga medel för densamma, i syfte att vid den kunna fästa de allra förnämsta lärarekrafterna. Så är t. ex. förhållandet inom Sundsvalls kommun. Syftemålet har också därigenom vunnits. Men det är ju helt naturligt, att de skickligaste lärarne i första hand komma i åtanke vid utnämmandet af folkskoleinspektörer. Så har äfven skett. Men på grund däraf, att dessa folkskoleinspektörer utnämnas endast för en viss kort tid, är det icke möjligt för dem att helt öfvergå till de nya befattningarne, utan de kvarstå i regel såsom ordinarie lärare, hvarvid deras tjänster på förordnande uppehållas af vikarier.

Dessa vikarier erhålla i regel en mindre aflöning än den, som tillkommer den ordinarie läraren. Då nu ett förordnande för inspektör kan förnyas gång efter annan, så är det naturligt, att, då sådan lärarebefattning, som kommunen anslår medel till, skötes af vikarie, denna anordning måste menligt inverka på folkskolans utveckling.

Det synes mig sålunda vara af den största vikt, att inspektörerna få en mera fast anställning, så att dylika missförhållanden icke komma att existera. Då jag i Kungl. Maj:ts proposition just ser ett steg i den rätta riktningen, så kan jag icke annat än i likhet med den ärade talaren på stockholmsbanken yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

Herr *Persson* i Tällberg: Herr talman! Då jag läste den kungl. propositionen rörande föreliggande fråga, gjorde jag det med mycken tillfredsställelse, emedan jag i den fann beaktadt ett gammalt önskemål, som jag för min del länge hyst, och därför yrkade jag också bifall till Kungl. Maj:ts framställning vid frågans förberedande behandling inom utskottet.

Som många af herrarne framställt anmärkningar mot den af utskottet använda motiveringen, så vill jag säga, att denna motivering är afsedd att tjäna två herrar. Vi ha inom utskottet slitits mellan olika åskådningar; och den motivering, som nu föreligger, är omarbetad icke mindre än två gånger. Jag tror dock icke, att alla de anmärkningar, som framställts mot densamma, äro fullkomligt riktiga. Ty ingen kan väl bestrida, att förhållandena

äro sådana, att vi ännu icke hafva någon erfarenhet, som visar, att det skulle vara önskligt att få till stånd en sådan organisation för hela landet som den föreslagna. Vi ha ännu alltför litet gjort försök med folkskoleinspektörer, som uteslutande ägnat sig åt denna sin verksamhet. Skulle det emellertid visa sig, att detta blefve till nytta och gagn för våra folk- och småskolor, äro vi ju, enligt min tanke, med den föreliggande motiveringen oförhindrade att utveckla denna anordning. Jag kan icke dela herr statsrådets och chefens för ecklesiastikdepartementet uppfattning, då han sade, att utskottet velat slå in på samma väg som han, ehuru utskottet icke velat gå lika långt. Utskottet har sagt, att, om resultatet blefve förmånligt, utskottet vill gå lika långt, men litet långsammare. Om denna långsamma marsch kunna åsikterna naturligtvis vara delade, det vill jag gärna medgifva. Men den tolkning, som man velat gifva åt utskottets motivering, är dock icke riktig.

*Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.
(Forts.)*

Nu kan man visserligen i likhet med herr Biesert säga, att inspektionsfrågan är en så viktig fråga, att man icke bör taga någon hänsyn till sparsamhetssynpunkten. Ja, den bevisföringen är mycket gammal, att vid den och den punkten skall man icke spara, emedan det ej vore klokt. Nu kan det ju hända, att den föreslagna anordningen af folkskoleinspektionen visar sig så nödig och nyttig, att det tydligt framgår, att det icke är lönt att inbespara dessa 7,250 kronor, men i det hänseendet ha vi, så vidt jag vet, ännu ingen erfarenhet.

Jag har också beträffande denna inspektion en något kättersk åskådning. Jag är icke så fullständigt öfvertygad om, att, huru denna inspektion än anordnas, den kommer att utöfva ett så ofantligt stort gagn, som många hoppas. Jag vågar icke yttra mig med bestämdhet i detta afseende, men jag tror dock icke, att någon med fog skall kunna framställa en sådan anmärkning vare sig mot folk- eller småskolan, att man skall kunna säga, att något kulturintresse äfventyras, äfven om man skulle bifalla utskottets föreliggande förslag. Vi hafva redan nu rätt många folkskoleinspektörer, som enligt min mening hafva lämplig bildning och kompetens för att sköta sina uppdrag, om jag också vill medgifva, att det icke är så fördelaktigt, att de därförutom ha annan sysselsättning. Men hvad den saken angår, så vill jag instämma med hvad min kamrat i statsutskottet nyss yttrade. Jag är icke öfvertygad om, att det finnes fullt lämpliga personer, som för en aflöning af 3,000 kronor skulle vilja uteslutande ägna sin tid och sin verksamhet åt folkskoleinspektionen. Man kan nog säga, att det icke skall komma att blifva någon svårighet att få folkskol-lärare till detta uppdrag. Men hvad folkskollärarne angår, så så har jag både större och mindre förtroende till dem, än en del talare här synas hysa: större förtroende därför att jag anser, att de sköta sina skolor tämligen bra, äfven om inspektionen icke är så effektiv som önskligt vore; mindre förtroende därför, att

Ang. höjning af anslaget till folkskoleinspektionen. jag icke är öfvertygad därom, att hvem som helst af dem skulle vara lämplig till inspektör, huru lämpliga de än kunna vara på sina platser som folkskollärare.

(Forts.)

Jag skall tillåta mig angifva hvilka kvalifikationer de nuvarande folkskoleinspektörerna hafva. Bland dessa finnas 6 med högre eller lägre filosofisk examen, en konsistorienotarie, hvars lärdomsgrad ej är angifven, 19 präster med växlande lärdomsmeriter, samt 21 skolmän, däraf en folkhögskollärare och 4 folkskollärare. Således, äfven om vi skulle helt bifalla Kungl. Maj:ts proposition, tror jag icke, att man därigenom skulle kunna vara säker om att få bättre kvalificerade personer, än vi för närvarande hafva.

Jag medgifver gärna, både att de nuvarande folkskoleinspektörerna borde egna mera tid och uppmärksamhet åt sina tjänster och att en del af dem icke äro lämpliga för uppdraget, men jag kan icke neka till, att det hade varit önskvärdt, att en utredning förelagat beträffande kostnadsfrågan. Ty man må därom säga, hvad man vill. Slå vi in på den nu föreslagna vägen och finna den vara fördelaktig för skolans utveckling, är det gifvet, att vi böra fortsätta på densamma, och jag fruktar, att vi måste fortsätta, huru saken då än kommer att ställa sig. En utredning af kostnadsfrågan hade därför varit önskelig.

Ehuru jag, såsom sagdt, för min del inom utskottet arbetat för ett bifall till Kungl. Maj:ts förevarande förslag, medan andra ledamöter däremot icke velat gå så långt, och utskottets förslag sålunda blifvit ett kompromissförslag, som visserligen angifver en något långsammare gång, men som dock leder till samma mål, anser jag mig böra yrka bifall till detsamma.

Herr Beckman: Herr talman! Det var mycket glädjande att höra den bekännelse, som den ärade statsutskottsledamoten gjorde, ty den visar, att det i själfva verket funnits en mycket stark stämning bland denna kammars ledamöter inom utskottet att gå Kungl. Maj:t till mötes i denna fråga.

Det har varit, har man sagt, för att tjäna två herrar, som utskottet valt förevarande motivering. Vi ha sålunda här ett fall af den mycket vanliga kompromissen. Och det är icke min mening att klandra de herrar, som funnit sig böra något inskränka på anslaget för att vinna enighet. Men det förefaller mig, som kunde man detta oakadt hoppas, att denna kammare borde häfda sin gamla ståndpunkt. Ty hvilka äro de skäl, man har emot saken? Det första skälet gäller bristande utredning. Det har redan från statsrådsbanken uttalats, att någon annan utredning icke behöfdes än rörande den sak, som här närmast föreligger. Och den utredningen finnes ju. Huruvida man däremot, som den siste talaren tycktes anse riktigt, bör yrka, att utredningen skall omfatta *hela* reformens genomförande, därom kunna mycket delade meningar finnas. För min del sluter jag mig till dem, som anse

det vara lämpligare att här så småningom taga det ena steget efter det andra, innan man kommer med en fullständig utredning. Reformen arbetar sig nog fram. Men en sådan fullständig utredning skulle måhända verka afskräckande och så kanske till en tid fördröja reformens slutliga genomförande. Man kan väl våga kasta på kommande generationer — kommande riksdagsgenerationer — den omsorgen, huru långa steg man bör gå. Jag kan icke förstå, att man därför, att man fortfarande vill partiellt pröfva en metod, som man hittills funnit vara fördelaktig, skulle på ett sätt, som vore olämpligt, i detalj binda kommande Riksdagar. Skulle man senare finna sig ha begått ett eller annat misstag, så kan man lätt genomföra ändringar. Skulle det åter befinnas, att hvarje nytt steg vore ett steg i den rätta riktningen, så är jag öfvertygad, att, äfven om reformens fullständiga genomförande komme att orsaka dryga kostnader — hvilket det otvifvelaktigt skulle göra — svenska Riksdagen icke motsätter sig hvad som kan lända till vår folkskolas utveckling. Och för min del är jag viss på, att sedan, om ett något större antal inspektörer odeladt finge ägna sig åt inspektionsverksamheten, detta skulle lända den svenska folkskolan till stort gagn.

Hvad nu vidare det förhållandet angår, att de olika landstingen ställa sig olika till denna sak, så att det ena landstinget beviljar anslag, det andra icke, så finner jag alls icke, att detta är något, som talar för ett afslagsyrkande. Jag tycker helt enkelt, att om intresset på ett håll visar sig vara stort, bör man begagna sig därpå. Det, som regeringen närmast har att föreslå, är det minimum, som fordras, för att inspektionen skall vara effektiv. Hvad sedan enskilda landsting eller kommuner vilja göra därutöver, det är ett plus, som man med tacksamhet och glädje bör mottaga.

Hvad slutligen sparsamhetssynpunkten beträffar, så skall jag villigt erkänna, att det är en viktig synpunkt, blott man alltid ser till, att man sparar på den rätta punkten. Men — som den ärade statsutskottsledamoten anmärkte — sparsamhetsskälet anföres alltid och från olika utgångspunkter. Det gäller att se till, hvar man placerar sin sparsamhet. För min del anser jag, att den icke bör läggas här. Ty när det gäller så stora kulturintressen som folkskolans utveckling, då spelar en så jämförelsevis ringa summa som denna icke någon roll. Sparsamheten kan där be- draga den sparsamme.

Jag tror det vore lyckligt, om kammaren ville tillmötesgå Kungl. Maj:ts framställning. Denna fråga är en af de frågor, som synas små, men som i själfva verket icke äro det; ty om kammaren nu afslår Kungl. Maj:ts förslag, skulle det se ut, som om stämningen vore emot själfva den ifrågasatta organisationsprincipen. Och därför anser jag nödvändigt, att kammaren ytterligare

Ang. höjning af anslaget till folkskoleinspektionen.

(Forts.)

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.
(Forts.)

understryker, att den kvarstår på sin gamla ståndpunkt, den »ädla uppfattning», som den förut uttalat i denna fråga.

Af dessa skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till hvad Kungl. Maj:t föreslagit.

Herr Lundell: Med anledning af hvad en talare nyss anfört, vill jag nämna, att jag med det exempel, som jag framdrog i mitt första anförande, endast afsåg att visa, att det icke alltid är så säkert, att inspektionen blir bättre, om man får en enda person anställd, som uteslutande ägnar sig därät. Det är icke så lätt att afgöra hvilken person som är lämplig och icke ens säkert att en lämplig person vill taga en dylik befattning eller står till att få.

Här har talats om behovet af utredning. Men en utredning i detta fall måste naturligtvis bygga på erfarenheten. Det är först erfarenheten, som kan visa, om det är bättre att anställa personer, som uteslutande ägna sig åt inspektionen, eller att därtill utse sådana, som förena denna befattning med andra. Af denna anledning tror jag det kan vara skäl uti att ännu hålla på med det experimenterande på detta område, som förefinnes.

Herr Johnsson i Bollnäs: Herr talman! Att folkskoleinspektionen har omfattats med olika intresse inom skilda delar af landet, kan man finna af de anslag, som landsting och kommuner lämnat för ändamålet. Redan för många år sedan har Gäfleborgs läns landsting insett nödvändigheten af, att folkskoleinspektörerna böra företrädesvis ägna sig åt denna uppgift. Med denna uppfattning anslog landstinget redan för mer än 20 år sedan 6,000 kronor årligen för två inspektörer. Då emellertid för några år sedan Gäfle stad utträdde ur landstinget, ansåg sig landstinget icke ha råd att anslå så stort belopp som 6,000 kronor, utan nödgades inskränka sig till 3,000 kronor, som fortfarande utgå. För detta anslag kan emellertid endast *en* inspektör anställas. Men en inspektör är otillräcklig för detta län, särskildt om man tänker på de långa resor, han måste företaga. Man kan då med fullt fog hoppas, att, då landstinget visat så stort intresse för inspektionen, att det fortfarande anslår 3,000 kronor därför, staten bör bidraga med så stort belopp, att inspektionen kunde sägas bli effektiv. Med den uppfattning, som statsutskottet uttalat i frågan, kan man ifrågasätta, huruvida meningen är, att landstinget, om det önskar en god inspektion, fortfarande skall bestå största delen af kostnaden.

Jag tror, att, om man sätter sig in i denna inspektionsfråga och öfverväger, hvilket af de båda sätten är lämpligare, antingen att till dessa befattningar anställa personer, som äfven äro upp-tagna med andra uppdrag och därför kunna ägna sig åt inspek-tionen endast under en kort tid af året, eller sådana, som äro så

aflönade, att de hafva skyldighet uteslutande ägna sig åt inspektionen, man icke skall vara tveksam, hvilkendera af dessa anordningar bör vinna företräde, särskildt i glest befolkade trakter med de långa resor inspektionen kräfver.

Ang. höjning af anslaget till folkskoleinspektionen.

(Forts.)

Men äfven om åtskilliga skulle anse sig tillfredsställda med inspektionen, sådan den för närvarande är ordnad, tror jag icke, att Riksdagen bör neka ett större anslag till de län, som redan kommit till full insikt om nödvändigheten af en bättre inspektion och till kostnaderna bidraga.

På dessa i korthet anförda skäl ber jag, herr talman, att få yrka bifall till Kungl. Maj:ts proposition.

I detta anförande instämde herr *Ericsson* i Vallsta.

Herr Ernst Carlson: Herr talman! Här har talats åtskiligt om de bidrag, som vissa landsting lämna i och för folkskoleinspektionen. Men man synes i allmänhet ha förbisett, att äfven de större städerna på egen bekostnad hålla folkskoleinspektörer, som uteslutande ägna sig åt sitt kall och som därtill äro särskildt kvalificerade. Den i dessa städer vunna erfarenheten pekar — det vågar jag med någon känedom om förhållandena påstå — afgjort i den riktningen, att en sådan anordning af inspektionen är väl ägnad att utan öfverdrifna kostnader tillgodose folkskoleväsendets berättigade kraf.

För öfrigt håller jag före, att man här gjort nog mycket väsen af skillnaden mellan statsutskottets och Kungl. Maj:ts förslag i frågan. Såsom från statsrådsbänken enligt min tanke träffande anmärkts, består skillnaden egentligen däri, att Kungl. Maj:t vill taga ett större, statsutskottet ett mindre steg mot samma mål. Jag finner ett starkt stöd för denna åsikt i utskottets uttalande på sid. 14, där det heter: »*utskottet föreställer sig, att samma anordning* (folkskoleinspektionens anförtröende åt personer, som uteslutande ägna sina krafter åt inspektionsarbetet) *skall befinnas böra för framtiden tillämpas i större utsträckning än hittills*». Jag anser detta statsutskottets uttalande innebära ett program för inspektionens framtida anordning, som är af betydligt större vikt, än huruvida summan nu bestämmes, såsom Kungl. Maj:t föreslagit, till 17,250 kronor eller, såsom utskottet föreslagit, till 10,000 kronor.

Emellertid vill jag fästa uppmärksamheten på en faktisk omständighet, som ej hittills blifvit berörd, men som gör, att det kan anses vara af särskild betydelse, att Kungl. Maj:ts förslag nu bifalles. Folkskoleinspektörerna utses nämligen för bestämda sexårsperioder, och den nuvarande sexårsperioden går till ända med innevarande år. Från och med 1905 skola således nya inspektörförordnanden utfärdas, och det är då af vikt för Kungl. Maj:t att för ändamålet ha ett tillräckligt anslag till sitt förfogande.

Ang. höjning
af anslaget
till folkskole-
inspektionen.

(Forts.)

Hvilket beslut, som i fråga om anslagssumman än kan blifva Riksdagens, vill jag dock uttala såsom min mening, att den höjning af anslaget, som nu beslutes, väsentligen är att betrakta såsom ett bestämdt steg emot det mål, hvilket i den kungl. propositionen framhållits och af utskottet erkänts såsom eftersträfvansvärdt, eller att man småningom skall söka komma därhän att få folkskoleinspektörer, som i största möjliga utsträckning utslutande ägna sig åt sitt viktiga kall. Jag håller också före, att erfarenheten i enskilda fall till fullo bekräftat hvad som redan för 30 år sedan — i Riksdagens skrivelse 1874 — uttalades, nämligen att fördelarna af en sådan anordning af inspektionen äro så stora, att de väl uppväga en något ökad utgift för den samma.

På grund af det rent aktuella skäl, som jag nyss anför, hemställer jag, herr talman, om bifall till den kungl. propositionen i nu föredragna punkt.

Öfverläggningen var härmed slutad. I enlighet med de yrkanden, som därunder förekommit, gaf herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag därå och bifall i stället till Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och fann herr talmannen den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen en så lydande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i sextonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Voteringen utföll med 97 ja, men 117 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Punkten 17:o).

Lades till handlingarna.

Efter föredragning härupå af *punkten 18:o*) angående statsbidrag för undervisning i slöjd, begärdes ordet af:

Ang. statsbidrag för undervisning i slöjd.

Herr Zimdahl, som anförde: Som herrarne behagade finna, har jag i min motion påpekat det missförhållandet eller den inkonsekvensen, att då statsbidrag erhålles för i mindre folkskola eller särskild slöjdskola anordnad kvinnlig slöjd, sådant bidrag ej erhålles för dylik slöjdundervisning i hvad det gäller gossar. Detta förhållande är så mycket anmärkningsvärdare, som det är att befara, att, om det fortfarande kommer att äga rum, landsting och hushållningssällskap skola indraga sina anslag till berörda syfte.

Då utskottet emellertid säger sig hafva anledning att antaga, att Kungl. Maj:t på grund af en skrivelse från 1902 års Riksdag kommer att taga frågan i öfvervägande och möjligen rätta missförhållandet, kan jag för min del hysa de bästa förhoppningar i frågan.

Under sådana förhållanden, herr talman, har jag ej något yrkande att göra.

Herr Risberg: Jag har fäst mig vid den del af herr Zimdahls motion, hvari han yrkar, att slöjdskolor för gossar i förening med mindre folkskolor skola vara likställda i fråga om statsbidrag med mindre folkskolor, med hvilka slöjdundervisning för flickor är förenad. Jag har fått en särskild anledning att fästa mig därvid genom en skrivelse från en lärare vid en mindre folkskola i en socken inom den valkrets, som jag representerar. Jag vill anföra, hvad han säger i denna skrivelse, såsom mycket betydande för de missförhållanden, som nu förefinnas i denna sak.

Denne lärare har förestått slöjdundervisning för gossar sedan år 1890, på samma gång han varit lärare i en mindre folkskola. Distriktet har också för denna slöjdundervisning åtnjutit statsbidrag ända till 1902, då anhållan om detta anslag afslogs. Han är familjefar och har 4 barn att försörja, men åtnjuter en lön, som är föga större än en småskolelärarinnas. Då han gick miste om statsanslaget det nyssnämnda året och således numera ej kan få mer än 40 kronor från landstinget för sin slöjdundervisning, kunna vi förstå, hur kännbart detta skall vara för honom i hans små omständigheter. I samma socken finns en mindre folkskola, där en lärarinna förestår slöjdundervisningen för flickor, och denna skola får statsbidrag. Folkskolelärarne, som också ha slöjdskolor tillsammans med sina folkskolor, åtnjuta 120 kronor såsom lärare i slöjd, under det den nämnda läraren, som sagdt har blott 40 kronor. Detta ådagalägger ju uppenbarligen ett missförhållande, som kräfver rättelse.

Riksdagen aflät år 1902 en skrivelse till Kungl. Maj:t med anledning af motion i ämnet, och anhöll Riksdagen däri om en

Ang. stats-
bidrag för
undervisning
i slöjd.
(Forts.)

undersökning, huruvida icke någon ändring i den kungl. kungörelsen rörande statsanslag för slöjdskolor af den 25 maj 1900 behöfde ske, samt om framläggande af förslag med anledning af denna undersökning. Jag kan icke föreställa mig annat, än att det nu påpekade missförhållande, som jag belyst genom det anförda exemplet, är bekant inom ecklesiastikdepartementet, så att man därifrån kunde haft anledning förvänta ett förslag till ändring i nu berörda hänseende. Jag hoppas, att, ifall icke ett sådant förslag snart framkommer och om en motion väckes i samma syfte som herr Zimdahls vid nästa riksdag, statsutskottet då icke må affärda den med den motivering, att en skrifvelse är aflåten till Kungl. Maj:t och att man därifrån kan vänta ett förslag, ett förslag, som redan för länge låtit vänta på sig.

Jag har, herr talman, intet yrkande att göra, men jag har velat fästa uppmärksamheten vid saken så som jag nu framställt den.

Vidare anfördes ej. Utskottets hemställan bifölls.

Punkten 19).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. ombild-
ning af ett
lektorat vid
tekniska hög-
skolan till
professur.

Punkten 20).

I två särskilda, sinsemellan öfverensstämmande motioner, väckta den ena inom Första Kammaren af friherre *G. Tamm*, n:o 24, och den andra inom Andra Kammaren af herr *J. E. von Krusenstjerna*, n:o 32, hade föreslagits, att Riksdagen ville, för ombildning af det nuvarande lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar, med en å stat uppförd aflöning af 3,000 kronor, till en professur i konstruktion af maskinelement och hissinträttningar m. m., med en aflöning af 6,000 kronor, höja det till tekniska högskolan utgående ordinarie anslaget med 3,000 kronor; samt att, vid bifall härtill, det af Kungl. Maj:t af innevarande års Riksdag till förstärkning af lärarekrafterna vid tekniska högskolan begärda anslaget af 17,500 kronor å extra stat för år 1905 måtte med 1,500 kronor nedsättas till 16,000 kronor.

Utskottet hemställde dock, att Riksdagen måtte, med afslag å herrar friherre Tamms och von Krusenstjernas förevarande motioner, i hvad de afsågo ökning i ordinarie anslaget till tekniska högskolan i Stockholm, besluta, att detta anslag skulle utgå med oförändradt belopp.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr Bengtsson i Borås, som anförde: Herr talman, mina herrar! Då denna fråga berör ett område af den tekniska undervisningen, som på grund af teknikens snabba utveckling under de senare åren enligt mitt förmenande har synnerligt stor vikt och betydelse, anser jag mig uppfordrad att i detta fall yttra några ord.

Ang. ombildning af ett lektorat vid tekniska högskolan till professur.
(Forts.)

Utskottet har till stöd för sitt afstyrkande åberopat samma skäl, som utskottet anförde vid 1902 års riksdag, då ett förslag från Kungl. Maj:t afgifvits till Riksdagen i samma syfte som det nu af enskild motionär afsedda. Utskottet säger till en början: »Utskottet har icke funnit sig öfvertygad därom, att inrättandet af en professur i konstruktion af maskinelement och hissinnrättningar m. m. i stället för dels ett lektorat i konstruktion af enkla maskindelar och dels en extra lärarebefattning i samma ämne skulle lända undervisningen vid tekniska högskolan till gagn.» Jag skall be att med några ord få belysa denna punkt, såsom jag för min del har fattat saken. Det gäller enligt mitt förmenande icke blott detta, som utskottet anför, nämligen att ombilda ett lektorat med en därtill hörande extra lärarebefattning till en professur, utan det gäller dessutom äfven något annat. Till stöd härför ber jag att få anföra hvad som i motionen finnes i denna fråga framställt. Det gäller, så vidt jag kunnat uppfatta saken rätt, äfven att utsträcka undervisningen i detta ämne till större omfattning såväl i kvalitativt som kvantitativt hänseende, än som nu är fallet. Jag ber att få erinra om, att den lektorsbefattning, hvarom här är fråga, inrättades 1877 och att på grund däraf, att elevantalet vid tekniska högskolan ökades, dess styrelse fann sig föranlåten att anhålla om ökad anslag i och för anställande af en extra lärare i detta ämne, ingalunda för att utsträcka undervisningens omfattning, utan för att denna undervisning skulle kunna meddelas på lämpligt sätt åt skilda afdelningar af eleverna inom högskolan. Detta anslag beviljades år 1899. Men hvad som nu begäres är, såsom jag nämnde, enligt mitt förmenande något helt annat. Styrelsen afser med sin framställning, heter det i motionen, »att för läroämnet i fråga, hvars stora grundläggande betydelse för den vidare tillämpande undervisningen på maskinteknikens alla områden kraftigt framhålles, få tiden för konstruktionsöfningarne i angifna fackskolors andra årskurs utsträckt.» Vidare anför styrelsen, att syftet med framställningen är att under samma fackskolors tredje eller fjärde årskurs få särskild undervisning införd i beräkning och konstruktion af lyft- och hissinnrättningar för varu- och personbefordran m. m.; och slutligen framhåller styrelsen i tredje punkten lämpligheten af en fullständigare behandling än hittills af de mångahanda anordningar och konstruktioner, som i och för skydd mot olycksfall och förebyggande af sådana böra förekomma. Enligt hvad jag inhämtat, har icke den undervisning, hvarom här är fråga, kunnat utsträckas i den omfattning,

Ang. ombildning af ett lektorat vid tekniska högskolan till professur.
(Forts.)

som här i motionen är ifrågasatt. Det synes mig därför, som om den uppfattning jag här vågat framställa är en annan och mera öfverensstämmande med verkliga förhållandena än den, som utskottet för sin del har anfört.

Det är alldeles uppenbart, att det icke kan åläggas den lärare, som nu förenar lektorsbefattningen med extralärarebefattningen, att ytterligare meddela undervisning på det högre planet, om jag så får säga, hvarom här är fråga. Det har upplysts, att han till viss del gjort och gör detta frivilligt; men om så är, att de anspråk på tidsenlig undervisning i detta ämne, som tekniska högskolans styrelse och lärarekollegium här ha framställt, verkligen skola kunna tillgodoses, torde det äfven vara nödvändigt att med hänsyn härtill förstärka lärarekrafterna. Om icke denna motion skulle vinna afseende, förefaller det mig, som om tekniska högskolans styrelse icke hade annat att göra än att inkomma med begäran om ytterligare anslag till en extra lärarebefattning för att få den behöfliga lärarekraften. Och det är alldeles uppenbart, att detta vållar ökad kostnad, och huruvida det ur undervisningens synpunkt är lämpligt, torde kunna ifrågasättas. Lämpligare torde det väl vara, att detta ämne, såväl dess mera elementära som dess mera vetenskapliga del, förenas hos samma lärare.

Jag skall be att få ur motionen meddela uppgift å de undervisningsskyldigheter, som för närvarande åligga lektorn och extra läraren i ämnet, nämligen under höstterminen 6 timmars föreläsningar i veckan och 14 timmars konstruktioner samt under vårterminen 4 $\frac{1}{2}$ timmars föreläsningar och 11 $\frac{1}{2}$ timmars konstruktioner.

Enligt föreliggande förslag skulle föreläsningstiden utsträckas till 7 $\frac{1}{2}$ timmar både vår- och hösttermin och konstruktionstimmarne blifva på hösten 9 och på våren 13. Med kännedom om läsårets längd har jag sökt räkna ut, i huru hög grad undervisningen skulle med afseende på tiden blifva utsträckt, och finner jag då, att tiden för föreläsningarna skulle komma att ökas med ungefär 46 procent, men att tiden för konstruktionsöfningarna däremot skulle något minskas med 6 eller 7 procent. Det blefve således en betydlig utsträckning af undervisningstiden. Och alldeles tydligt är väl, att denna utsträckning icke gärna bör ske utan att därför beviljas ökad anslag.

Och ser man efter, hvilka ökade kostnader, som, i händelse af bifall till motionärernas förslag, skulle ifrågakomma, så finner man, att de icke äro så synnerligen afsevärda. Nuvarande innehafvaren af tjänsten har i lön såsom lektor 3,000 kronor jämte två ålderstillägg å 500 kronor hvarterda, hvarförutom ersättningen till extra lärare i ämnet utgår mer 1,500 kronor; således utgör sammanlagda kostnaden för närvarande högst 5,500 kronor. Profersorslönen skulle enligt förslaget uppgå till 6,000 kronor. Skillnaden mellan de blifvande och de nuvarande kostnaderna skulle

alltså, ifall tjänsteinnehafvaren blefve densamme, utgöra endast 500 kronor. Och jag tror icke, att någon rimligtvis skall bestrida, att icke den utsträckt undervisning, som professorn i ämnet skulle få, är väl värd detta tillskott och mera till.

Utskottet har vidare sagt i sista punkten af första stycket å sidan 19 i betänkandet: »Några förändrade omständigheter, på grund hvaraf de till stöd för 1899 års framställning åberopade skäl numera skulle sakna giltighet, hafva icke åberopats».

Enligt mitt förmenande hafva just i motionerna åberopats andra skäl, än som 1899 framställdes, de nämligen, som jag haft äran anföra om den utvidgade undervisningsskyldigheten och undervisningens större omfattning.

Utskottet säger vidare, att »då utskottet därjämte hyser betänkligheter emot, att Riksdagen skulle, på enskilda motionärens förslag, inrätta en ny ordinarie tjänstebefattning» o. s. v., får utskottet hemställa etc. Ja, det är väl sant, att i detta fall enskilda motionärer väckt förslag i ämnet. Men jag skall dock be att få erinra om, att vid 1902 års riksdag hade en kungl. proposition framburits i samma syfte.

Vidare uttrycker utskottet sina betänkligheter emot, att Riksdagen, såsom i förevarande fall skulle blifva förhållandet, i själfva verket komme att tillsätta befattningens förste innehafvare. Detta kan jag för min del icke riktigt förstå. Det förekommer i dag en liknande fråga med anledning af en motion, som är väckt af herr Kronlund m. fl. Herr Kronlund och hans medmotionärer hafva nämligen föreslagit, att å ordinarie stat skulle uppföras ett anslag å 4,500 kronor till en personlig extra ordinarie professur i finsk-ugrisk språkvetenskap för docenten K. B. Wiklund. Detta har utskottet afstyrkt, men har därvid ingalunda åberopat de skäl, som här af utskottet anförts, nämligen att Riksdagen i händelse af bifall till motionärernas förslag skulle komma att tillsätta befattningens förste innehafvare. Det lär väl ofta hända, såsom här skulle blifva fallet, att, då vid läroanstalten en ny disciplin behöfver särskild målsman, man gör sig förvissad om, att det verkligen finnes någon sådan lämplig för befattningen. Och sedan anslag beviljats till befattningen, har det händt — och kan väl hända — att just den person, som man särskildt åsyftat såsom kompetent till befattningen i fråga, fått densamma, utan att detta ansetts vara af den beskaffenhet, som utskottet här gjort gällande.

På grund af hvad jag nu haft äran anföra och då denna fråga har en så viktig innebörd, ber jag att få yrka bifall till motionärernas förslag.

Herr Persson i Tällberg: Tekniska högskolan är ett läroverk, som vi alla omfatta med det största intresse. Ty därifrån utgå män, som skola göra sina insatser på teknikens, industriens och utvecklingens vidt skilda områden. Och mot den nuvarande

Ang. ombildning af ett lektorat vid tekniska högskolan till professur.
(Forts.)

Ang. ombildning af ett lektorat vid tekniska högskolan till professur.
(Forts.)

undervisningsanordningen därstädes ha egentligen icke heller framställts andra anmärkningar, än att innehafvaren af lektoratet i konstruktion af enkla maskindelar är för svagt aflönad i förhållande till den arbetsbörda, han har att bära. En omdaning af lektoratet till en professur är således enligt motionärernas framställning egentligen en penning- eller aflöningsfråga.

Frågan är emellertid icke ny, utan har förut varit föremål för såväl Kungl. Maj:ts som Riksdagens pröfning. Så t. ex. afslog 1902 års Riksdag en likartad framställning, hvarefter högskolans styrelse redan den 27 oktober samma år ingick till Kungl. Maj:t med underdänig framställning om förnyad proposition i ämnet till 1903 års Riksdag. Och återigen sistnämnda år ingick styrelsen till Kungl. Maj:t med samma anhållan, men äfven då utan resultat. Kungl. Maj:t har således, sedan Riksdagen behandlat ärendet, pröfvat denna fråga två särskilda gånger, men icke funnit sig föranlåten att ingå till Riksdagen och begära detta lektorats ombildning till professur. Då sålunda Kungl. Maj:t, som ändock måste äga de största förutsättningar för ett rätt bedömande af en fråga af denna art, icke ansett sig böra hos Riksdagen göra en sådan framställning, och då Riksdagen så nyligen själf pröfvat denna fråga, undrar jag verkligen, om det vore lämpligt och välbetänkt, att Riksdagen nu, på enskilda motionärers framställning, skulle vidtaga en sådan åtgärd, som här är ifrågasatt.

Under denna frågas marsch mellan högskolans styrelse, Kungl. Maj:t och Riksdagen har visserligen detta läroämne något ändrat namn. Ty först uppträdde det under den blygsamma benämningen: lektorat i konstruktion af enkla maskindelar. Nu har namnet ryckt upp till att heta: professur i konstruktion af maskinelement och hissinnrättningar m. m. Men jag tror dock, att ämnet i hufvudsak är detsamma, och att det sålunda egentligen är ett grundläggande ämne för de högre studierna och icke något själfständigt examensämne, hvadan det alltså rätteligen bör hänföras till ett lektorat. Om aflöningen är för svag, må blifva en fråga för sig. Men på den ståndpunkt, frågan nu står, och med de upplysningar, vi vunnit, anser jag mig böra yrka afslag på motionerna och bifall till utskottets hemställan.

Herr von Krusenstjerna: Jag är alldeles öfvertygad om, att den siste ärade talaren hade rätt i de sympatier, som han uttalade för tekniska högskolan, och jag skulle endast hafva önskat, att dessa sympatier förmått honom att äfven yrka bifall till motionärernas hemställan.

De i ärendet väckta motionerna afse, såsom han erinrade om, ett återupptagande af Kungl. Maj:ts förslag vid 1902 års riksdag. Statsutskottet har nu ställt sig på samma ståndpunkt som 1902 års statsutskott och upprepat dess skäl för afslag. Den förste talaren i denna fråga har redan visat — det kommer således från

det mest sakkunniga håll —, att statsutskottets upprepande af påståendet, att några förändrade omständigheter icke inträffat sedan år 1899, saknar allt fog. Han har visat, att det icke blott här är fråga om att sammanslå lektors- och extralärarebefattningarna till en professur, utan att frågan verkligen innebär en *utvidgning* såväl i kvalitativt som i kvantitativt hänseende af undervisningen i dessa ämnen. Han framhöll, att åtskilliga omständigheter utvisade detta. Jag vill till hvad han yttrade lägga en omständighet, som visar, att den af motionerna tillämnade utvidgningen af undervisningen är af behovet påkallad.

År 1900 begärde Riksdagen, att vid de tekniska läroverken undervisning skulle meddelas uti anordningar å maskiner i syfte att förekomma olycksfall och bereda skydd emot yrkesfara. För att nu åstadkomma detta, kräfvades det en utvidgning af undervisningen, och denna utvidgade undervisning står i så nära samband med den undervisning, som gäller konstruktion af maskindelar, att det måste vara det allra naturligaste, att samma lärare, som har att undervisa i konstruktion af maskindelar, också får denna undervisning. Detta har synts vara bättre än att för denna af Riksdagen begärda särskilda undervisning till skydd mot yrkesfara bevilja anslag till en extra lärare. Det lämpligaste ifrån undervisningssynpunkt är således att på lektorn i konstruktion af maskindelar lägga denna af Riksdagen begärda särskilda undervisning. Men detta kan ifrån en annan sida sedt icke gärna ifrågasättas med den lön, lektorn för närvarande åtnjuter, då det ju ligger i sakens natur, att tjänstemannen med den mindre lönen, lektorn, icke bör hafva lika stor undervisningsskyldighet som tjänstemannen med den högre lönen, professorn. Om man lägger på lektorn den ökade undervisningsskyldigheten, bör således lektoratet förändras till professur. Detta är frågan.

När år 1902 denna fråga var före, yttrade en ledamot af tekniska högskolans styrelse, i medkammaren, att frågan vore af den beskaffenhet, att styrelsen måste återkomma med ärendet. Det har, såsom ledamoten af statsutskottet erinrade, styrelsen också gjort uti sina statförslag till 1903 års Riksdagar. Då styrelsen således varit fullkomligt öfvertygad om nödvändigheten af att utvidga denna undervisning, och styrelsen vidare ansett det lämpligast, att den ökade undervisningen komme att förläggas uti samma hand, som nu har undervisningen i konstruktion af maskindelar, så har jag såsom ledamot af denna styrelse ansett mig pliktig att söka hålla frågan öppen. Jag får därför biträda det af den förste talaren framställda yrkandet.

Vidare anfördes ej. Efter det herr talmannen framställt propositioner å de under öfverläggningen gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Ang. ombildning af ett lektorat vid tekniska högskolan till professur.
(Forts.)

Punkterna 21:o)—37:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

*Ang. lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet i
Uppsala.*

Punkten 38:o).

Kungl Maj:t hade föreslagit Riksdagen att till arfvode åt en lärare vid universitet i Uppsala, som kunde finnas villig och lämplig att därstädes i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t funne godt utfärda, meddela undervisning i finsk-ugriska språk, särskildt lappska och finska, på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 3,500 kronor.

I sammanhang med behandlingen af Kungl. Maj:ts berörda förslag hade utskottet haft att taga under öfvervägande en af herr *G. Kronlund m. fl.* inom Andra Kammaren väckt motion, n:o 105, däri yrkats, att Riksdagen, med afslag å Kungl. Maj:ts framställning om beviljande å extra stat under åttonde hufvudtiteln af ett anslag å 3,500 kronor för uppehållande af undervisning i finsk-ugriska språk, särskildt finska och lappska, vid Uppsala universitet, ville å ordinarie stat för år 1905 under samma hufvudtitel till en personlig extra ordinarie professur i finsk-ugrisk språkvetenskap för docenten vid samma universitet, filosofie doktor *K. B. Wiklund* bevilja ett anslag å 4,500 kronor med skyldighet för innehafvaren att meddela undervisning och fullgöra öfriga akademiska skyldigheter i den utsträckning, som för öfriga e. o. professorer vore föreskrifvet eller kunde komma att föreskrifvas.

Utskottet hemställde, att Riksdagen, i anledning af Kungl. Maj:ts förevarande framställning och med afslag å herr *Kronlunds m. fl.* förevarande motion, måtte till arfvode åt en lärare vid universitetet i Uppsala, som kunde finnas villig och lämplig att därstädes i enlighet med de bestämmelser, Kungl. Maj:t funne godt utfärda, meddela undervisning och anställa examina i finsk-ugriska språk, särskildt lappska och finska, på extra stat för år 1905 bevilja ett anslag af 3,500 kronor.

Efter det utskottets berörda hemställan blifvit uppläst, begärdes ordet af motionären

Herr *Kronlund*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! I den kungliga propositionen äro de allmänt vetenskapliga synpunkter, som tala för inrättandet af en professur i finsk-ugriska språk så tillräckligt framhållna, att de blott behöfva af mig beröras med några ord.

De finsk-ugriska språken — lappska, finska och estniska m. fl. — äro, som herrarne veta, utbredda öfver norra Skandinavien, norra Ryssland och östersjöprovinserna och talas af en ganska

betydande mängd människor. Genom ett vetenskapligt studium af dessa språk, ett studium, som varat blott ett par decennier, ha ganska betydande resultat vunnits om Nordeuropas befolkning i äldre tider, om dess historia, etnografi o. s. v., och ett ingående studium af dessa språk kommer otvivelaktigt att vara af största värde just för den vidare forskningen på detta område.

*Ang. lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet i
Uppsala.
(Forts.)*

Såsom naturligt är, har denna gren af språkvetenskapen varit förbehållen de skandinaviska länderna, och nu senast har en framstående svensk vetenskapsman, docenten K. B. Wiklund i Uppsala, egnat ett tiotal år af arbete och akademisk verksamhet, författareverksamhet och vetenskapligt studium på detta område vid Uppsala universitet. Detta universitet bör väl framför alla vara medelpunkten för forskning i denna gren af vetenskapen, helst då man inom våra egna gränser har en talrik befolkning, som talar dessa språk. Vi ha ju, mina herrar, professurer i egyptologi, slaviska språk, sanskrit och allt möjligt, men i de språkgrenar, som talas till och med af vårt eget folk, ha vi dock ingen fast lärstol.

Det är i alla fall icke dessa vetenskapliga skäl och synpunkter, jag velat framhålla, utan fastmer de praktiska skäl, som tala härför.

Vi ha, som nyss framhållits, en stor befolkning, öfver 25,000 människor, som tala finska, inom våra egna gränser samt 5 eller 6,000 lappar. För att tillgodose deras kulturella och andliga behof behöfvas lärare och präster, som tala finska och lappska, samt religiösa skrifter och annan litteratur på dessa språk. Nu invänder kanske mängen af herrarne: men vi skola ju lära finnarne att tal svenska; hvarför då lära våra egna söner att tala finska. Ja, då vill jag blott påpeka, att på samma gång vi sprida kännedom om vårt språk inom finnbygderna och på samma gång vi arbeta för, att svenskan skall vinna inträde i våra finnbygder, måste vi dock å andra sidan komma ihåg, att vi få förbehålla invånarne i dessa trakter samma rätt, som vi själfva hålla så mycket på, nämligen att se till, att man icke kränker *deras* nationalitet, utan att de få sina andliga behof, särskildt på det religiösa området, tillgodosedda på ett språk, som de själfva förstå att tala. Då behöfva vi lärare och präster, som kunna tala finska och lappska fullständigt. Vi skola icke vidare skicka dit upp sådana präster, som dem vi förut sändt dit, hvilka på grund af bristande kunskaper i språket många gånger utsatt sig själfva och hvad de lära för löje.

Jag kan anföra flera exempel härför. Vi hade för åtskilliga år sedan en prästman där uppe i finnbygderna, som kunde tala dålig finska. I en predikan, nyss han var kommen dit, nedkallade han Herrens tegelstenar öfver församlingens hufvud, i stället för Herrens välsignelse, beroende på en felaktig accentuering, ett felaktigt uttal af ett finskt ord. Vi ha en annan präst, som varit i Amerika och sedermera missiverades dit upp. I konfirmations-

Ang. lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet i
Uppsala.
(Forts.)

undervisningen med en finsktalande konfirmand nödgades han använda engelska. Händelsen var nämligen, att både prästen och konfirmanden varit ute i landet i fjärran vestern och där lärt sig det enda för tillfället användbara språket. Sådant är naturligtvis icke tilltalande och verkar naturligtvis icke heller till höjande af det religiösa begreppet och vördnaden för religionen och borde därför icke vidare få förekomma.

Det är en annan synpunkt, nämligen den svenska kulturella synpunkten, som talar för önskvärdheten af att dit upp till finnbygderna skicka en stam af präster och lärare, som äro rena svenskar, men som lärt sig finska.

Det har nämligen varit förhållandet och är ännu så, att man söker få finsktalande, som lärt sig svenska, hvilka sedermera kunna verka där uppe. Dessa torde i allmänhet, som naturligt är, helst använda sitt eget språk, sitt modersmål, som samtalspråk och svenskan endast som undervisningsspråk, och detta gör naturligtvis, att ungdomen, den småningom svensktalande ungdomen, som fostras där uppe, icke får höra det svenska språket så mycket, som möjligt och önskvärdt vore. Få vi rena svenskar så mycket som möjligt, som lära sig förstå och tala finska där uppe, så skapa vi i hvarje lärare- och prästhem ett litet svenskt kulturcentrum, hvarigenom kunskap om vårt modersmål sprides i finnbygden.

Nu invändes väl från statsutskottet, att man har redan sört för erhållandet af en målsman för denna vetenskap, som kan fylla det behof, hvarom jag talat, och att man därför icke behöfver inrätta en särskild lärostol. Men däremot kan man med skäl invända, att, om vi äro ense därom, att ett ämne, som är af så stor vetenskaplig betydelse och äfven har praktisk betydelse för vårt eget land, kräfver inrättandet af en lärostol i dessa språk med lika stort fog och ännu större fog än t. ex. i ett sådant ämne som egyptologi, den omständigheten, att man har en framstående vetenskapsman i detta ämne, bör tala snarare för än emot inrättandet af eu professur i ett sådant ämne. Mig förefaller det icke svenska staten värdigt att taga en persons lifs bästa krafter i så lång tid i anspråk utan att gifva honom däremot svarande ersättning. Det är en misshushållning med våra andliga krafter, lika litet tilltalande eller lycklig för vårt land som en ekonomisk misshushållning.

Af dessa skäl yrkar jag, herr talman, bifall till min motion.

Herr *Enander* instämde häruti.

Herr *Hjärne*: Herr talman! Jag måste vara statsutskottet mycket tacksam för, att statsutskottet tillstyrkt detta anslag, som här är i fråga till ett belopp af 3,500 kronor, men ännu mera tacksam måste jag vara herr *Kronlund* och öfriga motionärer, därför att de föreslagit, att detta anslag måtte höjas med 1,000

kronor för inrättande af en personlig professur till docenten Wiklund.

Nu kan det tyckas, som funnes det högst talande skäl för, att man icke bereder ett personligt löneanslag på grund af en enskild motionärs framställning. Men jag tror dock, att i detta fall saken ställer sig så, att det icke är fråga om, att Riksdagen utser en viss person att erhålla detta anslag. Ty personen är ju redan utsedd förut; man vet, hvilken det är, som skall åtnjuta detta anslag, som föreslås af Kungl. Maj:t och som tillstyrkes af statsutskottet. Det gäller sålunda icke att bereda någon särskild förmån för honom på grund af enskild motionärs framställning, utan blott att höja anslaget så, att han för framtiden kan anses vara garanterad i fråga om sin lefnadsuppgift, då han nu bedrifver en vetenskap, som icke i och för sig kan anses vara synnerligen inbringande.

Jag har egentligen icke mycket att tillägga till hvad herr Kronlund anförde till stöd för sin motion. Men jag vill framhålla, hvad som är tillräckligt utredt i universitetsmyndigheternas framställning till Kungl. Maj:t, nämligen att docenten Wiklund är en af våra mest framstående yngre universitetslärare. Vid Uppsala universitet har han på grund af egen kallelse redan som student ägnat sig åt studiet af dessa två språk, hvilka äro bland de svåraste tungomål, som man öfver hufvud kan studera. Han har på egen bekostnad och under uppoffring af ganska stora framtidsutsikter i sin ungdom tillbragt långa tider uppe i Lappmarken för att sätta sig in i lapparnes språk och seder och därtill utgifvit högst betydande vetenskapliga arbeten, som rönt erkännande i Finland, där dessa studier hufvudsakligen bedrifvits hittintills.

Det är sålunda mycket starka skäl, som från Uppsala anförts till stöd för inrättande af denna professur för honom. Och jag vill tillägga, att det kan vara på tiden, att en sådan professur inrättas just i Uppsala. Ty vi veta icke, huru länge dessa studier kunna i framtiden med samma framgång som hittills bedrifvas i Helsingfors.

Slutligen vill jag till de skäl, som framställts af herr Kronlund, tillägga, att från rent politisk synpunkt kan det vara nyttigt att äga en vetenskapsman i Sverige, som är i stånd att till deras rätta halt reducera vissa dels fantastiska, dels osanna uppgifter, som framkomma från fennomanskt håll. Detta säger jag öppet här, emedan jag vet, att docenten Wiklund därvid gifvit prof på kritiskt skarpsinne och att han mycket bemödat sig om att uppvisa det sanna eller falska i hvarjehanda sådana teorier, som icke sakna politisk betydelse för oss.

På grund af alla dessa skäl vågar jag yrka bifall till herr Kronlunds motion, och jag hoppas, att Andra Kammaren för en gång åtminstone afviker från principen — om det är någon princip

*Ang. lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet i
Uppsala.
(Forts.)*

Ang. lärare i — att icke bevilja personligt lönetillägg på enskild motionärs
finsk-ugriska framställning.
språk vid

universitetet i
Uppsala.

(Forts.)

Herr Olsson i Fläsbro: Herr talman! Det kan väl icke vara Riksdagens önskan och mening att bifalla herr Kronlunds motion. Enär en annan liknande framställning blifvit pröfvad och afstyrkt af Kungl. Maj:t, skulle Riksdagen genom ett sådant bifall visa sig bra angelägen att inrätta tjänster i onödan.

Då jag för min del är öfvertygad, att detta icke kan vara Riksdagens önskan, skall jag, herr talman, helt enkelt yrka afslag å motionen och bifall till statsutskottets hemställan.

Herr Kronlund: Ja, herr talman, det skäl, som gjort, att Kungl. Maj:t icke upptagit universitetsmyndigheternas förslag, har nog icke varit obenägenhet för själfva saken. Utan det har, antar jag, säkerligen varit samma skäl, som så många gånger förut gjort, att Kungl. Maj:t icke framkommit med anslagskraf i ämnen, som kunna synas ganska behjärtansvärda, sådana skäl som konkurrensen mellan hufvudtitlarna, önskan att hålla budgeten inom vissa gränser och äfven respekten för Riksdagen. Jag frågar den siste ärade talaren, om han anser, att regeringens underlåtenhet att från början begära anslag för t. ex. nykterhetsfrågan, för fredssakens befrämjande — frågor, i hvilka initiativet tagits af Riksdagen — bevisar, att Kungl. Maj:t stått främmande för dessa frågor. Nej, det har den helt visst icke. Vill Riksdagen utsträcka sin välvilja och bevilja anslag till ett ändamål, som Riksdagen pröfvar nyttigt, så tager nog Kungl. Maj:t gärna emot den hjälp, som kan erhållas från Riksdagen, oaktadt Kungl. Maj:t kanske icke ansett sig kunna göra framställning om samma anslags beviljande. Och, mine herrar, jag tycker, att det här gäller en ren och stor humanitetsfråga. Det är våra vetenskapsmän det gäller; och dem bör man hjälpa, stödja och skydda från ekonomiskt betryck. Våra vetenskapsmän, de äro Sveriges nationalhjältar — ja, våra nationalhjältar kunna vi med långt större skäl kalla *dem* än forntidens stridshjältar. Öfver våra vetenskapsmän hafva vi ofta tillfälle att vara stolta och glada. Och deras erfvingar äro kanske ofta frukten af lifslångt arbete i det tysta och obemärkta. Här är det nu fråga om en vetenskapsman, som under tio år utfört sitt arbete på ett synnerligen berömvärdt sätt. Men under större delen af dessa tio år har han haft ett arfvode, som knappt uppgått till en vanlig kroppsarbetares lön, och till och med det belopp, som för närvarande är anslaget till arfvode åt honom, uppgår knappast till det lönebelopp, som åtnjutes af en tjänsteman i första lönegraden. Detta synes mig dock icke vara rätt. Det är, som jag förut sade, en misshushållning med våra andliga krafter, som på samma gång innebär en misshushållning med våra ekonomiska krafter.

Jag yrkar fortfarande bifall till min motion.

I detta anförande instämde herrar *Branting, Lindhagen, Natt och Dag, Österberg, Trapp* och *Kvarnzelius*.

*Ang. lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet i
Uppsala.
(Forts.)*

Herr Hedin: Herr talman! »En tjänst i önödan», det är icke den riktiga benämningen. Här är tvärtom fråga om en behöflig tjänst.

Första gången jag fick ögonen öppna för, att det kunde vara angeläget, att de finska språkstudierna här i landet finge en målsman, inträffade för jämnt 40 år sedan — det var nämligen år 1864 — och jag gaf då dessa intryck till kända i ett par artiklar om »Finsk Schleswig-Holsteinism». Den ärade representanten för Uppsala har nyss uttalat en likartad tanke — och det är alldeles visst, att han därmed träffat en alldeles riktig och afgörande punkt — nämligen den, att det kan komma en dag, då det själfständiga ordet på detta forskningsområde måhända icke har något hem inom det land, där denna forskning började, men att denna forskning då fortfarande kan hafva ett hem här.

För öfrigt kommer man på underliga tankar, när man studerar lönerregleringsförslag för de centrala verken — såsom t. ex. det i höstas framkomna — eller för stora stater och kårer och därmed jämför den ställning, i hvilken vetenskapsmännen i vårt land äro försatta. Och denna jämförelse skulle vara ännu mera förödmjukande än den är, om icke dessa vetenskapsmän i sin blygsamhet underlåte, såsom de göra och hafva gjort så långt tillbaka jag minnes, att klaga öfver den ställning, hvori de äro försatta. När man nu begär, att en man med de stora förtjänster, den ifrågavarande personen inlagt om sin vetenskap, skall komma upp till en extra-professors-lön — det är visst en sådan man här begär — så är väl detta icke för mycket begärdt. Det är icke mycket för den, som här representerar detta vetenskapsområde med så stora och af de sakkunnige allmänt erkända erkända förtjänster och man skulle långt hellre önskat, att han finge en ordinarie professors-lön, hvilket visserligen icke är något stort här i landet. Dessa män bestämma icke själfva sin arbetstid annorlunda än med ledning af den lefvande plikt-känsla, som drifver dem att icke förspilla någon tid, allra minst förspilla någon tid på arbeten utom tjänsten, som kunna vara af egenskap att komma i kollision med det allmännas intressen. Förutsättningarne för dem att kunna arbeta äro helt andra. De, som ändtligen komma fram till en plats i de praktiskt-scientifika verken, de kunna icke såsom de administrativa och de judiciella ämbetsmännen sluta upp med sina studier, sedan de tagit sin sista examen, villkoret för deras framgång är detta, att deras lif alltjämt — äfven under professorstiden — blir studentens lif.

Den invändning, som möjligen någon från formell synpunkt kan hafva gjort, eller som någon måhända kunde vilja göra, den

Ang. lärare i finsk-ugriska språk vid universitet i Uppsala. är ju alldeles afgörande bemött och undanröjd af herr Hjärne, med hvilken jag således till alla delar instämmer.

(Forts)

Med herr Hedin förenade sig herrar *Byström, Eklund, Hörnstén, Trolle* och *Enander*.

Herr von Schéele: Herr talman! Till de skäl, som redan anförts för bifall till herr Kronlunds motion, ber jag få lägga tvenne: det ena utgör ett svar på den enda invändning, som jag hört häremot göras, och det andra anknyter sig till ett beslut, som kammaren förut i dag fattat.

Hvad det förra skälet angår, så har den nämnda invändningen en reell sida och en formell. Den förra vänder sig emot det större anslaget såsom öfverskridande det belopp, som Kungl. Maj:t ansett vara nog. I det hänseendet vill jag blott påminna, hurusom ett af de allra största anslag, Riksdagen någonsin beviljat universiteten, gafs år 1875 på enskild motion, för hvilken icke fanns annan kunglig anknytningspunkt, än att ett par eller tre år förut professorernas emeritilöner blifvit på nådig proposition utbytta mot pensioner å allmänna pensions- och indragningsstaten. Då gällde det en betydande årlig löneförhöjning på helt och hållet enskildt initiativ för en hel serie af universitetslärare, nu däremot ett tillägg af endast 1,000 kronor om året till det af Kungl. Maj:t själf föreslagna beloppet.

Hvad åter vidkommer den formella sidan af saken eller att Riksdagen genom ett bifall till motionen komme att för denna gång tillsätta ifrågavarande akademiska lärostol, så skulle jag, om så *verkligen* vore förhållandet, vara den siste att tala härför. Men för det första ligger det ju i Kungl. Maj:ts hand att afgöra, huruvida det större anslaget skall strax begagnas eller icke; och om Kungl. Maj:t, såsom jag antager, gör det, så har ju dock utnämningen berott på Kungl. Maj:ts beslut. Dessutom bör väl icke förgätas universitetskanslerns sid. 119 f. i den föreliggande statsverkspropositionen anförda uttalande inför Kungl. Maj:t, att »en personlig professur för Wiklund desto hellre syntes böra upprättas, som det å ena sidan utan tvifvel skulle lända universitetet till afsevärd fördel, om detsamma sålunda blefve i tillfälle att på ett mera stadigvarande sätt vid sig fästa en framstående vetenskapsman på det ifrågavarande läroområdet, samt det å andra sidan måste anses vara med billighet öfverensstämmande, att en lärare, hvilken under lång tid på ett förtjänstfullt sätt ägnat sig åt en vetenskapsgren af sådan beskaffenhet, att den, som därmed sysselsatte sig, saknade omedelbar utsikt till erhållande af ordinarie befattning, hugnades med en välförtjänt utmärkelse. Hvad beträffar aflönings belopp, anser kanslern, i likhet med de akademiska myndigheter, som yttrat sig i frågan, att denna icke borde understiga hvad af extra ordinarie professorer i allmänhet åtnjöttes.

Kanslern understödjer på grund häraf förslaget om inrättande vid universitetet i Uppsala af en personlig extra ordinarie professur för Wiklund».

*Ang. lärare i
finsk-ugriska
språk vid
universitetet i
Uppsala.
(Forts.)*

Rörande det andra skäl, som föranledt mig att begära ordet, ville jag tillåta mig att erinra om ett kammarens förut i dag fattade beslut i fråga om folkbildningen, hvarmed afsetts dennas höjande. Nu är visserligen icke såsom då fråga om inspektion, men om något icke mindre betydelsefullt för ernående af samma mål inom en icke oviktig del af vårt land, nämligen — såsom här nyss framhölls — beredandet af tillfälle till grundlig undervisning vid universitetet i finska och lappska språken för genuina svenskar, som sedan skola där uppe i Norrbottens finn- och lappmarker blifva den andliga odlingens målsmän.

På dessa och förut anförda skäl anhåller jag, herr talman, att få yrka bifall till den föreliggande motionen.

Härmed var öfverläggningen slutad. Under densamma hade yrkats dels bifall till utskottets hemställan, dels ock afslag därå och bifall i stället till den i ämnet väckta motionen. Herr talmannen, som nu framställde propositioner å dessa yrkanden, fann den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering begärdes likväl, i anledning hvaraf uppsattes, justerades och anslogs följande voteringsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i trettioåttonde punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets berörda hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen utvisade 101 ja, men 103 nej; och hade kammaren alltså med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Punkterna 39:o)—42:o).

Hvad utskottet hemställt bifölls.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

Punkten 43:o).

Kungl. Maj:t hade föreslagit Riksdagen att dels, med godkännande af en i det större akademiska konsistoriets i Uppsala protokoll för den 19 september 1903 intagen öfverenskommelse rörande af studentkåren erbjuden gifva å 80,000 kronor, bevilja ett anslag å 210,840 kronor att, jämte erforderlig del af samma gifva och sedan en i öfverenskommelsen angifven deposition ägt rum, användas till uppförande af gymnastikbyggnad vid universitetet i Uppsala, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och förslag, dels af berörda anslag på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 70,000 kronor,

dels ock medgifva, att till utrymme för idrottsplats finge åt universitetet upplåtas ett å uppgjord situationsplan angifvet jordområde om 3,42 hektar af de landshöfdingen i Uppsala län förut på lön anslagna, numera till statsverket indragna löningsjordarna inom Uppsala stads område, att tillträdas den 14 mars 1905, med rätt för vederbörande arrendator af samma jordområde att därefter åtnjuta ett årligt afdrag å arrendet af 255 kronor och med skyldighet för universitetet ej mindre att till arrendatorn utgifva ersättning för den förlust, honom tillskyndades genom områdets afträdande före kontraktstidens utgång, än äfven att, därest området icke vidare komme att användas till idrottsplats vid universitetets gymnastiska institution, återställa detsamma till statsverket i enahanda skick, som det vid upplåtelsen befunnas äga.

Utskottet hemställde:

att Riksdagen, med bifall till Kungl. Maj:ts förevarande framställning, måtte

a) med godkännande af den i statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikären den 12 januari 1904 omförmälda, i det större akademiska konsistoriets i Uppsala protokoll för den 19 september 1903 intagna öfverenskommelse rörande den af studentkåren erbjudna gifva å 80,000 kronor, bevilja ett anslag å 210,840 kronor att, jämte erforderlig del af samma gifva och sedan den i öfverenskommelsen angifna deposition ägt rum, användas till uppförande af gymnastikbyggnad vid universitetet i Uppsala, i hufvudsaklig öfverensstämmelse med uppgjorda ritningar och förslag, samt af berörda anslag på extra stat för år 1905 anvisa ett belopp af 70,000 kronor; samt

b) medgifva, att till utrymme för idrottsplats finge åt universitetet upplåtas ett å uppgjord situationsplan angifvet jordområde om 3,42 hektar af de landshöfdingen i Uppsala län förut på lön anslagna, numera till statsverket indragna löningsjordarna inom Uppsala stads område, att tillträdas den 14 mars 1905, med rätt för vederbörande arrendator af samma jordområde att därefter

åtnjuta ett årligt afdrag å arrendet af 255 kronor och med skyldighet för universitetet ej mindre att till arrendatorn utgifva ersättning för den förlust, honom tillskyndades genom området afträdande före kontraktstidens utgång än äfven att, därest området icke vidare komme att användas till idrottsplats vid universitetets gymnastiska institution, återställa detsamma till statsverket i enahanda skick, som det vid upplåtelsen befunnes äga.

Ang- gymna-
stik- och
idrottsinrätt-
ning i Upp-
sala.

(Forts.)

Vid punkten hade fogats reservation af herrar *Sjö, Nilsson* i Skärhus och *Ödman*, hvilka ansett, att utskottet bort hemställa,

att hvad Kungl. Maj:t i detta ämne föreslagit icke måtte vinna Riksdagens bifall.

Utskottets hemställan upplästes, hvarefter ordet på begäran lämnades till:

Herr *Sjö*, som yttrade: Herr talman, mina herrar! Då jag inom utskottet icke har kunnat biträda det förslag, som nu föreligger till afgörande, har jag jämte ett par kamrater inom utskottet reserverat mig mot detsamma, och vill jag nu be att få angifva de skäl, som föranlett denna reservation.

Denna fråga är icke ny, utan har, såsom herrarne mycket väl minnas, varit före äfven vid sista riksdagen, och då blef den icke blott afstyrkt af utskottet, utan afslogs äfven af båda kamrarna efter något kortare meningsutbyte. Man hade därför trott, att denna fråga skulle vara afhyst från kamrarnes bord ännu någon tid och icke återkomma så snart, men man ser nu, att den återkommit redan i år. Man tyckes hafva velat smida, medan järnet är varmt, och herr ecklesiastikministern synes tänka, att trägen dock till sist skall vinna. Här är fråga om att sammankoppla två anslag, ett, som nu begäres af Riksdagen å 210,840 kronor, och ett, som erbjudits af studenterna i Uppsala å 80,000 kronor, hvilket senare dock erbjudits under villkor af den beskaffenhet, att det icke synes mig vara Riksdagen värdigt att antaga detsamma. Det är nämligen alldeles säkert, att, om staten nu bygger tillsammans med studenterna, från deras sida komma att framställas så stora kraf i anslagsväg för att upprätthålla den blifvande institutionen, att man nu icke kan förutse det. Här är nu först fråga om ett belopp å öfver 200,000 kronor, som Riksdagen nu skulle bevilja, och därtill komma med all säkerhet kostnader för underhåll af anstalten och dess verksamhet, hvilka kostnader icke finnas omnämnda i det föreliggande förslaget, men hvilka säkerligen komma att uppgå till det belopp, som i fjol ställdes i utsikt, eller 15,000 kronor om året, om icke till mera. Kapitaliserar man nu dessa 15,000 kronor, får man ett belopp af 3- å 400,000 kronor förutom dessa 210,840 kronor, som nu begäras för en

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

gång, och detta må väl dock få anses vara allt för stora summor för ett ändamål, för hvilket man för visso icke behöfver styra till så storartadt som här ifrågasättes. När frågan förlidet är förevar i Första Kammaren, yttrade biskop Billing, att ett gymnastikhus i Uppsala icke behöfde vara större än en gymnastiksal vid ett af rikets allmänna läroverk, och när han, som i allmänhet ser allting så storslaget, har denna uppfattning, är jag förvissad därom, att ett sådant gymnastikhus kan byggas för statsmedel och att man icke behöfver sammanfoga det med någon byggnad, som skall uppföras för studenternas i Uppsala medel. Jag vet mycket väl, att dessa studenter ifrån äldre tider hafva ganska stora gemensamma egendomar, och deras nationsfastigheter, som äro icke mindre än 13 till antalet, äro upptaxerade till öfver 1,000,000 kronor, hvarförutom de hafva byggnadskassor på 500,000 kronor. Jag undrar därför, om icke studenterna själfva skulle kunna förse sig med idrottsplaner, simhallar och alla de bekvämligheter, som det här är ställt ut i utsikt att de skulle få. Det synes mig verkligen, som om de själfva skulle kunna åstadkomma något dylikt. Att staten skulle bevilja medel för uppförande af en gymnastiksal, vill jag ingalunda sätta mig emot, så framt en sådan verkligen är af behovet påkallad, men jag vill icke, att man skall bygga sådana palats, som här ifrågasättes. Det är icke småsummor, som här begäras — jag upprepar det ännu en gång — och vi lefva i sådana tider, att man nu snart icke vet, hvar man skall taga penningar, utan man får söka med ljus och lykta efter inkomster för att täcka de stora utgifter, som vi skapade för två år sedan.

Det är en annan fråga också, som jag vill beröra vid ett tillfälle sådant som detta. Vi se, hurusom omkring oss och ej så långt från våra landamären tima händelser, som göra, att vi kanske kunna behöfva alla våra medel för att värna vår frihet och vår neutralitet, och det är då allt skäl att ännu en tid vänta med anslag sådana som detta. Jag hemställer fördenskull varmt till denna kammare att för närvarande afslå Kungl. Maj:ts proposition och utskottets förslag i afvaktan därpå, att Kungl. Maj:t måtte framlägga ett annat förslag, gående ut därpå, att man icke får någon dyrbarare gymnastiksal, än hvad under sista riksdagen, som jag redan förut nämnt, förordades af en ganska stor auktoritet, d. v. s. en gymnastiksal icke större än en sådan vid ett allmänt läroverk. Göres den icke större, tror jag, att man kan få en sådan för en kostnad af 50- eller 60,000 kronor och att man icke skall behöfva kasta ut sådana anslag, som här ifrågasättas, för att sedan för all framtid få en mängd dryga utgiftsposter och släppa till de penningar, som skulle komma att äskas för anstaltens uppehållande.

Som sagdt, yrkar jag afslag å Kungl. Maj:ts proposition och utskottets hemställan samt bifall till min med fleres reservation.

Herr Hedin: Herr talman! Jag sitter kvar här för att få instämna med min ärade vän, som nyss satte sig, på det att min frånvaro icke måtte tydas såsom ett godkännande af utskottets hemställan, och jag har begärt ordet icke för att diskutera detta förslag, ty det förmår jag icke, utan för att en tystnad från min sida icke måtte tolkas så, som om jag instämde i ett förslag, som jag väl förstår, att de, som förorda detsamma, finna riktigt att staten gifver ut så oerhörda summor för, men hvilket, om företaget skall på detta sätt skuffas fram, i mina ögon är hvarken mer eller mindre än en komplett skandal. Jag får, herr talman, erinra Eder, att Ni litet längre fram i denna bok på sid. 51 finner behandlad frågan om undervisningsanstalter för vanföra och lytta. Det finnes tre enskilda föreningar, af hvilka en — den i Göteborg — daterar sig redan från år 1885, som åtagit sig att med de medel, de kunna skaffa, uppehålla en del af den ovillkorliga allmänna samhällsplikten mot dessa våra olyckliga medmänniskor. När för deras räkning i en petition begärdes ett anslag af 25,000 kronor, svarade dåvarande ecklesiastikministern, att han icke fann saken tillräckligt utredd. De två anstalterna voro ganska unga, men anstalten i Göteborg daterade sig, som nämnt, från år 1885 och var då 15 år gammal samt grundad efter mönster af den anstalt i Köpenhamn, som enligt sakkunnig mans omdöme har åt sin principiella reform på detta område gifvit en sådan omfattning och med sådana resultat, att vi alla böra glädja oss däråt. Den dåvarande ecklesiastikministern prutade emellertid ned anslaget till 10,000 kronor, Riksdagen fann sig icke kunna gifva mer än 7,500 kronor och den nuvarande ecklesiastikministern anser sig icke för ändamålet böra begära mera än 8,000 kronor. Kan det då kallas mänskligt att kasta ut sådana summor, som här äro ifrågasatta, för ett sportpalats — nej, det är det icke, utan ett *festpalats*. Det är rätta benämningen, ty där komma utan tvifvel att firas storartade fester, och jag antager, att man skall sörja för, att där skall finnas gallerier, som blifva förträffligt garnerade vid slika tillfällen. Är detta ett af hufvudändamålen, för hvilka kammaren är samlad här i dag, att kasta bort en sådan summa? Är det rimligt att, när det oupphörligt klagas öfver folklytet, som man kallar det — nej, man borde säga lytet hos de klasser, som hafva råd eller tro sig hafva råd — att lefva öfverdådigt, när man icke får höra talas om annat, än huru en ordinär middag för några herrar icke kan aflöpa för mindre än 30 kronor för kuvert, under det i andra länder, i det rika Frankrike det går för sig för 10 francs — är det då rimligt, frågar jag, att ungdomen skall vänjas äfven på detta sätt att fordra sig vara omgifven af all möjlig, rimlig och orimlig lyx? Tror Ni icke, herr talman, att sådana intryck sedermera följa med och göra sig till herrar öfver många bland denna ungdom äfven vid äldre år? Mogenheten är icke så stor, och här i Sverige

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

är det ofantligt många, som aldrig blifva mogna i det afseende, om hvilket här talas. Om detta anslag afslås, som jag hoppas måtte ske i den studerande ungdomens eget intresse, så antager jag, att man skall finna, att en gymnastikbyggnad i Uppsala kan fås för en femtedel eller mindre af det belopp, som nu begäres. Jag upprepar, att jag instämmer med herr Sjö, och tackar honom för hans reservation.

Med herr Hedin förenade sig herrar *Olsson* i Viken, *Räf*, *Olsson* i Heden, *Ericsson* i Ofvanmyra, *Jönsson* i Färeköp, *Kvarnzelius*, *Magnusson* i Tumhult, *Nyström*, *Gustafsson* i Mjölby, *Söderberg*, *Jonsson* i Skog, *Eriksson* i Lindehult och *Jönsson* i Yngsjö.

Herr Risberg: Jag underskattar på intet vis värdet af de kropps- och själsstärkande öfningar, hvartill den studerande ungdomen skulle sättas i tillfälle genom den ifrågasatta gymnastik- och idrottsinrättningen vid Uppsala universitet. Dessa öfningars betydelse såsom en motvikt såväl mot ensidigt stillasittande själsarbete som ock mot förströelser och nöjen utaf hälsofientlig och lägre art förbiser jag icke håller. Om sådana öfningar ordnas och drifvas på ett rationellt sätt och ungdomen undgår faran att slå öfver i sportvurm, kunna ju dylika öfningar blifva till ovärderligt gagn både direkt för de unga själfva och indirekt för hela nationen. Men att tillmötesgå en framställning om, att staten skall försträcka medel för en sådan inrättning som den ifrågasattande vid Uppsala universitet i den omfattning, som både nu och förra året föreslagits, finner jag icke tillrädligt. Det vore att beträda ett nytt område för statsutgifter, där krafven med stöd utaf det gifna exemplet efter hand kunde blifva ganska kännbara. Jag håller före, att, om Riksdagen en gång börjar att anslå medel för ett dylikt ändamål åt rikets läroanstalter, den icke kan stanna sedan vid Uppsala universitet. Den omständigheten, att det här är fråga om rikets största lärdomsinstitut, är nog icke något fullgiltigt skäl för, att icke Riksdagen sedan skall nödgas, i den mån framställningar därom göras, fortgå på den inslagna vägen. Vårt statsfinansiella läge är icke för närvarande gynnsamt för att taga detta första steg med dess konsekvenser. Visserligen äro uti det nu framlagda förslaget kostnaderna betydligt reducerade mot förut, och studenternas erbjudna bidrag till den ifrågasatta inrättningen är ju också väsentligen höjdt; men det är dock till att börja med fråga om 210,840 kronor jämte afstående utaf 3,42 hektar staten tillhörig mark invid Uppsala stad.

Det heter uti statsverkspropositionen, att det nu endast är fråga om anslag till uppförande af en gymnastikbyggnad och intet vidare, men det är uppenbart, att den äskade höga summan beror utaf, att med denna gymnastikbyggnad skulle förenas en simhall

med hvad därtill hörer. Man behöfver icke vara fackman för att inse, att utan denna simhall byggnadskostnaden för en enkel gymnastikbyggnad, såsom förut också sagts, skulle kunna nedbringas högst väsentligt, ja, minst till hälften af den nu begärda summan. Kan det uppvisas, att gymnastiköfningarna vid nämnda universitet icke kunna på ett någorlunda tillfredsställande sätt uppehållas genom den anordning, som nu är, så bör universitetets befogade kraf på staten att för studenternas behof låta uppföra en enkel gymnastikbyggnad tillgodoses, men det bör enligt min mening stanna därvid. Ser studentkåren sig i stånd att med hjälp utaf en sålunda fixerad byggnadssumma utvidga sitt gymnastikinstitut med en simhall, må det stå densamma fritt, och kan samma kår finna utväg att äfven åvägabringa en idrottspark och behöfver för detta ändamål förvärfva mark utaf staten, så bör icke heller något hinder resas mot ett sådant förvärf.

Det är min vissa öfvertygelse — och härvid vill jag vända frågan på annan bog — att, om studentkåren valde den vägen att vädja till den svenska allmänheten om frivillig hjälp för genomförande af studenternas behjärtansvärda önskemål, det skulle nog vara tillräckligt många både bemedlade och obemedlade, som skulle behjarta denna sak, så att utan stora svårigheter den behöfliga summan skulle kunna sammanbringas, förutsatt nämligen, att icke kåren själf har möjlighet att åstadkomma den. Jag skulle vara bland de första att lämna min skärf för ändamålet. Därigenom skulle ju också studentkåren få sin institution alldeles oberoende af statsverket och få fritt disponera öfver den, hvilket ju vore en fördel. Den skulle också slippa att göra ett så djupt grepp som det nu föreslagna i sin byggnadskassa, hvilket kunde blifva tyngande för kommande studentgenerationer. Om så i planen rörande den tilltänkta anläggningen kunde inrymmas den tanken att i någon utkant af idrottsplatsen anlägga en byggnad för verkstäder, där studenterna kunde lära sig snickra, smida m. m., och ett trädgårdsland, där de kunde få öfva sig i trädgårdsskötsel, skulle ett sådant förenande af uppfriskande kroppsrörelse med direkt praktisk nytta helt säkert tillvinna hela företaget allmänhetens varma sympatier och öka utsikterna för dess framgång.

Herr talman! Då jag anser, att ett bifall till det nu framlagda förslaget rörande statsanslag till en gymnastik- och idrottsinrättning till Uppsala universitet kommer att medföra betänkliga följder med hänsyn till nya kraf, som komma att för dylika ändamål alltfört göras, och på skäl, som utskottet anfört i nära sammanhang med *sitt* bifallsyrkande, nämligen »att gymnastikhuset äfven enligt den senast uppgjorda planen synes vara större tilltaget, än hvad som varit behöfligt», tillåter jag mig yrka afslag å utskottets hemställan och bifall till herr Sjö's m. fl. reservation.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

Ang gymna-
stik- och
idrottsinrätt-
ning i Upp-
sala.

(Forts.)

Herr vice talmannen Pehrson: Herr talman, mina herrar! Denna fråga är, såsom vi alla känna till, icke ny för i år, utan den förekom också i fjol. Då begärdes af Kungl. Maj:t för ifrågasvarande ändamål ett anslag af 307,000 kronor jämte det att studentkåren erbjöd sig att med 50,000 kronor bidraga till kostnaderna. När detta ärende i fjol förhandlades, tror jag man kan säga, att Riksdagens båda kamrar ställde sig ganska välvilligt inför denna fråga. Men man tyckte, att kostnaderna voro för stora, och detta var anledningen till, att man då afslog Kungl. Maj:ts framställning. Kungl. Maj:t har nog haft anledning att, med hänsyn till Riksdagens i fjor intagna ställning till frågan, tro sig böra framlägga förslaget äfven i år. Men jämväl i år kan det sägas, att det framlagda förslaget är dyrt. Frågan är blott, på hvad sätt man skulle kunna göra det billigare.

Dessa tankar hystes nog af litet hvar vid frågans förberedande behandling inom utskottet. Jag var för min del en bland dem, som sökte framhålla, om det ej skulle vara möjligt att reducera summan till något lägre belopp, än hvad Kungl. Maj:t föreslagit. Men när man närmare tänkte öfver saken, så befann man sig inför svårigheten att kunna föreslå ett bestämdt lämpligt belopp. Och det var på grund af denna svårighet, som man icke hade något annat att välja på än — såsom herrar reservanter yrkat — afslag på framställningen i dess helhet eller tillstyrkande af bifall till Kungl. Maj:ts framställning.

Äfven jag har sålunda, som nämnt, ansett, att de här ifrågasatta kostnaderna äro oskäligen höga. Men vid det förhållandet, att Riksdagen i fjor ställt sig välvillig till frågan och att den af Kungl. Maj:t nu förnyade framställningen i alla fall är öfver 96,000 kronor billigare än i fjor, har jag ansett, att, om ett afslag äfven i år skulle träffa framställningen, det icke borde vara *statsutskottet*, som i detta afseende medverkade därtill i det läge, hvori frågan befinner sig. Detta har varit det för mig bestämmande skälet, att jag varit med om att, så att säga, släppa fram frågan från statsutskottet.

Det är sant, att det är ett stort anslag, som Kungl. Maj:t här begär för anskaffande af en gymnastiklokal vid Uppsala universitet. Men är det icke en sanning också, att det här är fråga om att främja ett särskildt godt och nyttigt ändamål? Jag för min del har trott, att det ganska väl kan låta försvara sig, om man uppoffrar rätt mycket för anskaffande åt studenterna af en gymnastikbyggnad, i hvilken de skulle kunna öfva sig i stärkande och nyttig gymnastik. Bättre må det väl vara i alla fall, om man kan bereda tillfälle för studenterna att mera än hittills stärka sig med, säga hvad man vill, för kroppens sunda och goda utveckling nyttiga kroppsöfningar, än att de skulle använda sin lediga tid på nöjen och förströelser, som hvarken befrämja deras hälsa eller studier. Det är dessa skäl, som gjort, att jag känt

mig tveksam, när det varit fråga om att afstyrka framställningen. *Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.*

Jag yrkar, alltså herr talman, bifall till statsutskottets hemställan.

(Forts.)

Herr Nilsson i Skärhus: Herr talman! Som synes af betänkandet, har jag icke delat den mening, som utskottet kommit till med afseende på denna byggnadsfråga.

Inom afdelningen, då denna fråga kom till behandling, förelågo för oss ritningar till dessa stora byggnadskomplex, som skulle kosta flera hundra tusen kronor. Det syntes mig redan då icke lämpligt, att staten skulle få vidkännas så stora utgifter, då det endast var fråga om uppförandet af en gymnastiklokal, och jag föreslog, att man skulle låta bygga en gymnastiksal för endast fjärdedelen af den stora summa, 210,000 kronor, som här ifrågasattes. Jag ansåg nämligen, att ett belopp af omkring 50,000 kronor borde vara fullt tillräckligt för detta ändamål. Af ritningarna med därtill hörande handlingar, som äro mycket omfattande, så att de gifva en god inblick i, huru det hela skulle ordnas, finner man, att det här är fråga om att i en byggnad, som skulle bestå af 2 våningar, uppföra en gymnastiklokal af mycket stora dimensioner, ett större afklädningsrum med steg ned till en stor simhall med 24 afklädningshytter, o. s. v. Lika med den nästföregående talaren anser äfven jag, att det är en farlig sportlyx, som här ifrågasattes, och det måste anses som något öfverflödigt att uppföra så stora lokaler endast för en gymnastikinrättning. Vi börja med denna och komma därigenom lätt att uppföra andra lika dyra gymnastikbyggnader. Detta skulle medföra oerhörda kostnader för staten.

Jag kunde i statsutskottet icke vara med om förslaget, sådant det förelåg. Mitt förslag gällde, som jag redan antydt, en billigare byggnad. Men det kunde icke upptagas af statsutskottet till behandling. Därför fanns för mig ingen annan utväg än att yrka afslag på hela förslaget, i den tanken dock, att ärendet visserligen borde återkomma, men då i en moderatare form, som kunde göra det mera rimligt och antagligt.

Som saken nu föreligger, har jag emellertid intet annat att göra än att yrka afslag å såväl Kungl. Maj:ts proposition som utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Herrar *Anderson* i Hasselbol och *Hultkrantz* instämde häruti.

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet von Friesen: Herr talman, mina herrar! Det förhåller sig icke så, som den förste ärade talaren här i dag sade, att jag kommit igen med detta förslag med tanken på det gamla ordspråket: »trägen

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

vinner», utan jag hade, som också framgått af den förda diskussionen, vida starkare anledning att »komma igen».

Förhållandet var ju, att, när förslaget i fjor var före och slutade på en summa af öfver 300,000 kronor, statsutskottet förklarade, att det visserligen ansåg syftet behjärtansvärdt och ungdomens anspråk på att få en gymnastiklokal rättmätiga, men att det fann kostnaderna för stora, hvarjämte utskottet angaf särskilda punkter, i hvilka staten icke borde bidra med anslag. Med den motiveringen var det också, som kammaren afslog denna Kungl. Maj:ts proposition, och den motiveringen förelåg också som motivering för Riksdagens beslut.

Nu återkomma vederbörande från universitetet med sin framställning och säga: Nu ha vi beaktat och iakttagit hvad den förra Riksdagen yttrat; vi ha gjort afprutningar på detta förslag, där afprutningar yrkats. Det anslag, som de nu begära af Riksdagen, har härigenom och genom studentkårens ökade bidrag blifvit nära 100,000 kronor eller ungefär en tredjedel mindre, än hvad förra gången äskades. Det förefaller mig, som vore sålunda en ganska betydande afprutning gjord, och att man alltså borde ha skäl att hoppas, att Riksdagen skulle vara benägen att bevilja det begärda beloppet. Därför ansåg jag, att jag icke kunde underlåta att ställa mig den gifna fingervisningen till efterrättelse och framlägga förslaget.

Nu säger man: Gymnastikhuset är för dyrt ändå, och här har med skärpa framhållits, att det kan göras ännu billigare. Jag vill icke påstå, att detta är aldeles omöjligt. Men nog synes det mig, som skulle kostnaderna vara nedbragta till en punkt, som kan anses tillfredsställande. Ty när man i alla fall måste nedlägga rätt stora kostnader, är det icke praktiskt att bygga så, att det genast blir för trångt eller genast otidsenligt. Jag tror icke, att man kan säga, att det är något sportpalats, som det här är fråga om att uppföra. Byggnaden gäller ett ganska allvarligt och behjärtansvärdt ändamål. Det har blifvit sagt — och som jag tror icke med orätt — att nutidens studenter äro olika mot hvad de voro för 40 å 50 år sedan. De arbeta mera nu. Det ifriga och nervösa i tiden har tagit sig uttryck äfven hos denna ungdom. De vilja skynda på och raska undan och söka att använda tiden väl. På min studenttid slösade man ganska bekymmerslöst med densamma, och det var icke bra. Nu vill ungdomen icke slösa med tiden, utan nu arbetar den ifrigt. Men i allt detta ligger en fara, faran af det ensidiga själsarbetet och af att ungdomens fysiska uppfostran i en ålder, som är ganska ömtålig, blir försummad. Ett medel däremot är gymnastik. Jag talar icke om sporten, hvilken delvis är en öfverdrift och en afart af gymnastiken, utan om gymnastiken, den pedagogiska gymnastiken, hvilken för den kroppsliga utvecklingen är af den allra största betydelse. Den, som för ett rörligt lif ute i friska luften, har

däri den bästa gymnastiken. Men den, hvars arbete är sådant, att han mestadels måste sitta nedlutad öfver läsbordet, han behöfver gymnastik. Och detta är just förhållandet med den studerande ungdomen. Den behöfver gymnastik, liksom vi också af samma anledning infört gymnastik i våra skolor.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts)

Vid universitetet har man redan af ålder insett gymnastikens betydelse och nödvändighet. Man hade förr gymnastiken förlagd till stallbyggnaden vid den gamla stallgården, där den nuvarande universitetsbyggnaden reser sig.

Det är en allvarlig uppgift, det här är fråga om, och de penningar, som offras därför, äro icke att betrakta som bortkastade. Det är enligt min uppfattning icke rätt att söka slå ihjäl det anslag, som här begäres, genom att framhålla, att det kunde användas för ännu mera ömmande fall, för lytta, vanföra o. s. v. Här gäller regeln, att man skall det ena göra och det andra icke låta. Man bör söka sörja för de stackars lytta och vanföra. Men man bör också se till, att vid vårt universitet icke växer upp en ungdom, som visserligen kan äga stora bokliga kunskaper, men som inom sig bär frön till vanförhet och lytthet för hela sitt lif, när den lämnar universitetet. Och det kan enligt min tanke äfven vara af vikt, att, om farliga tider stunda, också den bildade ungdomen är hurtig och duktig och kraftig. Jag är öfvertygad om, att kammaren härutinnan är ense med mig. Hvad simhallen beträffar, hvilken blifvit så mycket omtalad, vill jag endast säga, att den icke ökar själfva yttermurarnas vidd, utan att därigenom endast uppstår en våning till. Simhallen ligger under gymnastiksalen, och sålunda betingas dess storlek af gymnastiksalens. En sådan simhall, som skulle bereda ungdomen tillfälle till friska bad och simöfningar äfven under vintern, anser jag vara mycket hälsobringande och nyttig, och någon lyx tror jag icke numera kan sägas vara nedlagd på densamma. Den föreslagna byggnaden skulle kanske kunna byggas trängre och kortare, men vore det klokt, vore det skäl att göra detta? Är det icke då bättre att bygga ordentligt redan nu. Allvarliga försök hafva blifvit gjorda att åstadkomma besparingar. Det är visst icke meningen att stegra ungdomens pretentioner, men jag tycker, att det vore skäl, att svenska Riksdagen tillmötesginge ungdomen, när den visar, att den vill något nyttigt och godt. Det har af vice talmannen redan framhållits, att det nog är nyttigare, om ungdomen sysselsätter sig med sådana öfningar, som det här är fråga om, än om den använder sin lediga tid på förströelser, som icke uppträcka kroppen, utan kanske snarare skada densamma. Och det kan väl svårligen tänkas, att Riksdagen, efter hvad den sade i fjol, skulle vilja hänvisa den studerande ungdomen till att för ifrågavarande ändamål insamla frivilliga bidrag.

Jag tror, att ett bifall till föreliggande förslag skulle vara af

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

verklig nationell nytta, och jag hoppas därför, att denna kam-
mare vill beakta den gjorda framställningen.

Herr Österberg: Beträffande den föreliggande frågan ställer jag mig obetingadt på deras sida, som yrka afslag på Kungl. Maj:ts framställning. Af de handlingar, som åtfölja den kungl. propositionen, finner man, hurusom de ynglingar vid universitetet, som ägna sig åt gymnastik, icke äro synnerligen många. Såvidt jag af handlingarna funnit, tyckes det på sin höjd vara 100 stycken, som ärligen ägna sig åt gymnastiska öfningar. Det är ju tänkbart, att, därest det blefve uppfördt ett lyxpalats, som i alla afseenden vore tilldragande både beträffande den projekterade simhallen och beträffande gymnastiklokalen och andra anordningar, det skulle blifva ett hundratal till eller så, som ägnade sig åt gymnastik. Men detta är väl icke tillräckligt att motivera inrättandet af en så dyrbar byggnad, som här är fråga om. Det har sagts, att vid universitetet tidigare funnits en stallbyggnad och en gymnastikbyggnad på den plats, där universitetsbyggnaden nu reser sig, men den, som sett gymnastikbyggnaden i fråga, erinrar sig mycket väl, att den var synnerligen anspråkslös till sitt utseende och till sin inredning. Den kostade sannerligen icke så många tusen kronor, då den uppfördes. Jag tror för min personliga del, att det rent af är en skyldighet för staten att se till, att den icke främjar den allmänna lyx, som i många fall nu gör sig gällande, då det är fråga om uppförandet af byggnader. Det synes mig, som om det skulle vara hälsosamt för universitetets adepter, om de så mycket som möjligt öfvade sig i gymnastik och idrott i *det fria*, hvilket synes mig vara det hälsosammaste. Låt vara att gymnastiken i och för sig är en mycket god och nyttig sak, som kan bidra till fysisk utveckling, men det är dock icke så säkert, att man vinner så stort resultat af att förlägga gymnastiköfningarna i *uppvärmda rum*. Här är det nu fråga om utomordentligt konstrika värmeledningar, så att icke något drag skall komma åt dessa måhända på sätt och vis något artificiellt uppdragna ynglingar. Vidare skall det finnas en simhall, utomordentligt väl inredd med riklig tillgång på vatten af lämplig temperatur.

Det är dessutom en annan sak beträffande denna fråga, som jag skulle vilja framhålla. I ecklesiastikministerns uttalande till statsrådsprotokollet ingår, bland annat, ett yttrande af konsistorium i Uppsala, däri konsistorium med ganska stor vanvördnad talar om elementarläroverkets gymnastiksal och säger, att densamma är föga lämplig, eller något dylikt. Detta är för att visa behovet af en ny lokal, men det synes mig, att när elementarläroverkets gymnastiksal kan duga åt elementarläroverkets ynglingar, så bör den ock mycket väl kunna duga åt de studenter, som särskildt vilja ägna sig åt gymnastiken.

Jag skall dock icke, då frågan, såsom jag hoppas, framdeles kommer åter, reducerad till sina verkliga dimensioner, det vill säga då man framkommer med förslag att bygga en enkel gymnastikbyggnad, eventuellt med inrättande af en duschinnrättning, motsätta mig ett sådant förslag. Jag ber särskildt att med afseende på simhallen få erinra därom, att inrättandet af en dylik borde kombineras med en badinnrättning, hvarigenom allmänheten i Uppsala bereddes tillfälle att få använda simhallen, och icke, såsom nu är ifrågasatt, en sådan anläggas endast för dem, som idka gymnastik och sport i den af staten inrättade gymnastikbyggnaden.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

Det skulle vara mycket mera att säga i denna fråga, men jag vill icke längre taga kammarens tid i anspråk, och jag ber därför att få yrka afslag på statsutskottets hemställan och bifall till den vid betänkandet fogade reservationen.

Herr Hjärne: Herr talman, mina herrar! Af åtskilligt, som här blifvit yttrad, skulle man kunna draga den slutsatsen, att flera ärade ledamöter af denna kammare ansåge, att det vore en särskild »sport» och ett särskildt nöje för Uppsala universitet och dess myndigheter att gång efter annan framkomma med en sådan framställning som denna. Jag kan emellertid såsom ledamot af universitetet och då jag i denna egenskap haft att behandla detta ärende, med bestämdhet försäkra, att så icke är förhållandet. Universitetet, har nämligen endast på grund af mycket trängande framställningar från de studerandes sida inlåtit sig på denna fråga, och jag kan försäkra, att vi i Uppsala aldrig haft den minsta benägenhet för att uppfostra studenterna till att fästa för stort afseende vid komfort och lyx. Vi hafva icke tänkt oss, att det skulle blifva ett palats eller ett tillhåll för »artificiellt uppdragna» ynglingar, såsom en ärad talare uttryckte sig. Men det kan väl hända, att vi, som icke varit så förtrogna med dylika byggnader, kunnat begå misstag i våra beräkningar. När nu saken sålunda änyo under föregående år kommit före vid Uppsala universitet, efter det den blifvit behandlad vid Riksdagen i fjor, underkastade vi ärendet en helt och hållet ny pröfning, och jag kan säga, att vi användt all den tid och all den förmåga, som stått oss till buds, för att pruta ned den summa, som vi ansågo oss tvungna att begära för de studerandes kroppsöfningar och dessas rätta bedrivande vid universitetet. Resultatet har också blifvit, att summan blifvit nedprutad från 300,000 kronor till något öfver 200,000 kronor, således med ett belopp af nära 100,000 kronor. Det kostar naturligtvis på oss, som verkligen bemödat oss om så stor sparsamhet som möjligt, att behöfva komma till regering och Riksdag med en sådan framställning som denna, men vi hafva verkligen ansett oss vara pliktiga därtill, ty studenterna behöfva en sådan byggnad eller en sådan anstalt för kroppsöfningar, som det här

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala. är fråga om, sedan universitetet, såsom förut påpekats, mist sina gamla inrättningar för samma ändamål. Det är ej heller sant, att dessa föregående byggnader, som nu äro nedrifna, voro synnerligen anspråkslösa. De uppfylde en ganska stor tomt, som

(Forts.) enligt nuvarande förhållanden skulle hafva ett ganska högt försäljningsvärde. De voro naturligen fulare än hvad man bygger i våra dagar, men jag kan icke föreställa mig, att, om man, på samma gång man väljer ett billigt byggnadssätt, söker göra byggnaden något vackrare än vanligt, detta nödvändigt behöfver betecknas såsom lyx eller slöseri.

Hvad simhallen beträffar, förvånar jag mig verkligen däröfver, att så många talare gjort invändning mot, att studenterna begagna vatten äfven till utvärtens bruk. Det är icke fråga om något annat, och jag vill därför särskildt vädja till nykterhetsvännerna, att de icke sätta sig emot simhallen. Simhallen är en del af byggnaden, som bekostas af studenterna själfva, och under sådana förhållanden anser jag, att de icke behöfva särskildt prickas, för att de vilja genom bad skölja af sig dammet, sedan de gymnastiserat.

Jag kan således icke se annat, än att, om universitetet öfverhufvud skall bygga ett sådant hus som det här är fråga om — om ett gymnastikhus öfver hufvud är nödigt äfven för universitetet — det icke gärna kan byggas för mindre summa än den, som nu är ifrågasatt. Vi hafva gjort så allvarliga bemödanden som möjligt och följt de anvisningar, som gåfvos af Riksdagen under debatten i fjor, men det har visat sig omöjligt att komma till lägre summa, än som skett. Denna summa har statsutskottet ej heller kunnat nedpruta. Vice talmannen har själf framhållit, att statsutskottet oakadt allvarliga bemödanden icke funnit någon utväg att föreslå några besparingar, så vidt öfver hufvud taget byggnad kommer i fråga. Då är det ju rent förtviffladt, att man, för att komma ifrån saken, skulle afslå alltsammans.

På grund af hvad jag nu anfört, vågar jag anhålla, att kam-maren måtte fasthålla vid den goda stämning, som rådde för denna sak i fjor, då förslaget var före, och jag yrkar därför bifall till Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Sjö: Herr talman, mina herrar! Den siste ärade talaren nämnde, att han förvånade sig öfver dem, som motsatte sig detta förslag, och däröfver, att de äfven ville hindra studenterna från att skölja af sig i en simhall. Nej, herr professor Hjärne, det vilja vi icke göra. Studenterna må gärna skölja sig och bada, huru mycket de behaga, men vi vilja, att de skola bekosta detta själfva. Det tillhör enligt mitt förmenande icke Riksdagen att lämna anslag för ett sådant ändamål.

Här har vidare från statsrådsbänken äfvensom från annat håll framhållits nyttan och behöfvet af gymnastik, och jag vill visst icke förneka nyttan däraf. Men att gymnastiken skulle hindra

studenterna från onödiga förströelser, det vågar jag påstå, att den icke kan göra. Vi hörde under förliden Riksdag en framstående ledamot i kammaren berätta, att han den tid han var hemma dagligen gick och gymnastiserade vid universitetet i Lund och då å gymnastiksalen fann före sig en akademisk kamrer, en apotekare och någon gång en student, men aldrig mera än två studenter. Man finner äfven af Kungl. Maj:ts framställning till Riksdagen, huru många studenter, som äro anmälda till gymnastiken i Uppsala. Det är mycket få, ehuru där finnes tillfälle att gymnastisera i läroverkets gymnastiksal för dem, som så behaga. Men studenterna begagna sig icke mycket af denna bekvämlighet. Studenterna hafva för öfrigt tillfälle, åtminstone i de flesta nationer, att på sina stora nationsgårdar idka krocket- och bollspel med mera dylikt samt att erhålla motion, och dessutom finnes det goda och fina landsvägar invid Uppsala, så att de kunna promenera och cykla eller på annat sätt taga motion, därest de vilja göra det. Man må göra gymnastikbyggnaden så fin och dyrbar som helst, så blir dock gymnastiken icke obligatorisk såsom vid de allmänna läroverken, utan det kommer nog att gå så, att lusten faller på en mängd i början, men sedan blir det ganska få, som komma att begagna sig däraf.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

Jag tror, att man icke bör se saken så stort, som här har framhållits, utan såsom det verkligen förhåller sig. Kommer regeringen fram med ett förslag i sådan riktning, att det blir en gymnastikbyggnad ungefär i likhet med dem vid elementarläroverken, då vill jag icke afstyrka en sådan byggnads uppförande, men jag vill icke vara med om, att studenterna skola bidra därtill, ty det anser jag vara staten ovärdigt. Då blir saken beroende af studenterna, och det bör icke ifrågakomma.

Jag vidhåller mitt förut framställda yrkande.

Herr Tamm: Här har förut vid handläggningen af en annan fråga från ett håll yttrats högstämda ord om vetenskapernas ståndpunkt och äfven gifvits det amplaste erkännande åt dess idkare inom vårt land. Jag hade icke kunnat tro, att det från samma håll skulle komma en så hård straffdom öfver sträfvandet att åt dess ämnessvenner gifva ett godt handtag i deras arbete.

Jag behöfver icke tillägga något till hvad från statsrådsbänken yttrats om nödvändigheten att just för den studerande ungdomen bereda en sund själ i en sund kropp och icke något om nödvändigheten af gymnastik för denna ungdom. Jag kan således i detta afseende inskränka mig till att instämma uti hvad därom förut blifvit sagdt. Men här har af en talare framhållits, att han ville se frågan reducerad till dess verkliga dimensioner och att han då vore färdig att bifalla den. Jag tror, att om samma talare hade reducerat sina ord till verkliga dimensioner, så hade han icke gjort sig skyldig till ett par öfverdrifter, då han

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

talade om veklig uppfostran i uppvärmda lokaler, där ungdomen ägnade sig åt fullkomligt onyttiga öfningar.

Samma talare yttrade vidare, att den lokal, som för närvarande finnes uti allmänna läroverket i Uppsala, skulle vara tillräcklig för föreliggande behof. Jag vågar dock påstå, att så icke är förhållandet, ty redan för flera år sedan var denna lokal för liten för att ens i skolan lämna tillräckligt utrymme för frivilligt bedrivande af de gymnastiköfningar, som glädjande nog idkas i våra skolor, och för universitetets ungdom finnes där icke plats.

Jag tror för öfrigt i motsats mot den föregående talaren, att den karaktär af tillfällighet, som för närvarande kan spåras i en del gymnastik- och sportöfningar, skall försvinna, om den studerande ungdomen får egen lokal till utövande af gymnastik och därmed sammanhängande sport. Då slutligen det framgår af hela betänkandet och af herr statsrådets yttrande till statsrådsprotokollet, att kostnaderna för byggnaden äro afsevärdt mindre än i fjol, och då redan vid detta tillfälle Andra Kammaren uttalade sin varma sympati för ett sådant förslag som det nu föreliggande, kan jag icke finna något skäl, hvarför man nu skulle frångå Riksdagens då hafda uppfattning.

Jag anhåller att få yrka bifall till utskottets förslag.

Herr Lindhagen: Herr talman! Jag tillät mig i fjol att yttra några ord till förmån för det då föreliggande kungl. förslaget och jag anser mig därför böra göra det äfven i år.

För mig ställer sig frågan så, att här i landet och för öfrigt äfven annorstädes äro, i stort sedt, kroppsöfningar i hög grad försummade, och det lilla, som göres, göres i skolan, men sedan kommer gymnastiken icke vidare till sin rätt. Jag tror, att det är en stor nationell fråga att sprida intresset för kroppsöfningar, så att det kan blifva en för hela folket gemensam angelägenhet, men för ett sådant viktigt ändamåls vinnande är det nödvändigt, att man *börjar* på något ställe, och då kan jag icke neka till, att det synes mig vara en ganska vacker början att börja vid ett universitet, helst som ungdomen där tillkännagifvit sitt stora intresse för saken, ty det är af stor vikt, att den ungdom, som ägnar sig åt bokliga studier, icke blir förkrympt, om den skall kunna bringa sina kunskaper till något praktiskt och godt för landet.

Nu har i denna sak egentligen endast invändts det, att man skall spara ytterligare och göra byggnaden nätt och jämt så stor, som det behöfves, och icke nedlägga onödiga kostnader därpå. Men jag hemställer till herrarne, om man i detta fall liksom i många andra, då det gäller uppförande af offentliga byggnader, icke bör göra den i någon viss mån tilltalande. För öfrigt gäller det att söka draga ungdomen dit. Vi veta, huru praktfulla man gör våra guldkrogar, och Riksdagen kan sägas själf hafva skattat

åt detta sträfvande genom att inreda det nya schweizeriet i riksdagshuset så praktfullt som möjligt. Det förefaller mig, att man så mycket som möjligt bör skatta till hvad som anses nödigt och att inan, då man vill draga ungdomen till nyttiga öfningar, bör göra denna lokal i någon mån tilltalande, så att den verkligen drager ungdomen dit.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herr *Johansson* i Jönköping.

Herr Olsson i Stockholm: Herr talman! Jag begärde egentligen ordet, då jag hörde ledamotens af statsutskottet på smålandsbänken yttrande. Han sade, att det vore olämpligt, att staten bidroge till anskaffande af ett gymnastikhus, därför att studenterna själfva velat göra uppoffringar för denna sak, och att staten icke borde sammanblanda sina affärer med studenternas. Enligt min uppfattning är det emellertid alldeles tvärtom; just därför att studenterna velat göra en uppoffring för saken är det staten värdigt att lämna bidrag till det ändamål, som man dock måste erkänna vara af stor vikt för ungdomens uppfostran.

Den ärade talaren underskattade, efter hvad jag kunde finna, högst betänkligt nyttan och betydelsen af kroppsöfningar för ungdomen. Enligt min mening är det af ofantligt stor vikt, att ungdomen drages från nöjen af mindre lämplig beskaffenhet till dessa kroppsöfningar, som, säga hvad man vill, dock äro af grundläggande betydelse för ungdomens framtid. Jag är visst icke den, som anser, att utvecklingen af kroppsöfningar skall gå i öfverdrifven sportriktning, långt därifrån. Öfverdrifna sportöfningar hafva icke någon vän i mig, men jag anser, att måttliga sportöfningar, eller hvad jag vill kalla för den sunda sporten, äro af synnerligen stor vikt för människans uppfostran. Jag tänker i detta fall icke endast eller närmast på gymnastiken. Jag tror visserligen, att den är af vikt, men jag tror dock, att kroppsöfningar af annan beskaffenhet äro fullt lika viktiga, exempelvis tennisspel, velocipedåkning, simning, bollspel och fria kroppsöfningar i allmänhet.

Ändamålet, för hvilket anslag nu begäres, är således, enligt min tanke, af synnerligen stor vikt. Då är frågan, om man kan anse, att det begärda anslaget är för högt. Det är utan tvifvel ett mycket stort anslag, och jag undrar också, om man icke skulle kunna tänka sig, att det kunde nedbringas. Jag anser icke, såsom herr statsrådet anmärkte, att byggnaden borde göras trängre eller mindre eller att de föreslagna olika sportafdelningarna skulle erhålla mindre omfång. Men månne icke en sådan gymnastikbyggnad skulle kunna byggas t. ex. af trä, ungefär i samma stil som där uppe vid Idrottsparken. Jag tror för min del, att om man byggde en dylik byggnad af trä, skulle en väsentlig del af

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

de kostnader, som nu äro beräknade i den kungl. propositionen, kunna bortfalla.

Af det upprättade kostnadsförslaget framgår, att kostnaderna för grundläggning och sockel m. m. beräknats till öfver 36,000 kronor, så t. ex. för pålar med nedslagning öfver 10,000 kronor, för spåntpålning 2,715 kronor, för grund i kallmur 4,865 kronor, för grund i bruksmur 4,010 kronor, för betonggrund under bassin och järnkolonner 1,040 kronor samt för sockel af grofhuggen granit 3,243 kronor.

Jag tänker mig nu, att om man uppförde en sådan byggnad af trä, borde väl en hel del af nyssnämnda grundläggningskostnader kunna högst betydligt nedbringas. Jag är icke fackman och kan således icke göra anspråk på att bedöma, huru pass mycket billigare en sådan träbyggnad skulle kunna göras, men troligen skulle den väl kunna uppföras för kanske en fjärdedel eller, låt oss säga, hälften af det nu begärda beloppet.

Äfven om Riksdagen nu skulle finna det begärda anslaget för högt, så återstår ju alltid att försöka, om icke ändamålet kunde vinnas på ett billigare sätt. Jag vill därför uttala den förhoppning, att Kungl. Maj:t icke måtte låta sig därpå afskräckas, utan söka utfundera ett sätt att bygga billigare och komma igen därmed, så att ungdomen måtte få det tillfälle till kroppsöfningar, som jag anser vara af så ofantligt stor betydelse för den studerande ungdomens hela framtid.

Herr Eriksson i Bäck: Först vill jag uttala min lifliga anslutning till herr Hedins yttrande.

Sedan vill jag säga, att utskottets motivering förefaller mig egendomlig, om man jämför två stycken däruti. Utskottet säger, att äfven efter den senast uppgjorda planen synes kostnaden vara större, än som vore behöfligt. Då synes det mig, att utskottet bort komma till det slutresultatet att åtminstone för närvarande icke bifalla Kungl. Maj:t förslag. I det sista stycket af utskottets motivering gör utskottet ett bestämdt uttalande mot, att Riksdagen skulle komma att bestrida någon del af de årliga utgifterna. Men i förslaget innefattas ju äfven de årliga utgifterna, så att om man antager Kungl. Maj:ts och utskottets förslag, anse nog vederbörande sig hafva fått på hand, att de äfven skola få bidrag till de årliga kostnaderna. Det vore därför enligt mitt förmenande skäl att nu lämna studentkåren tillfälle att yttra sig öfver, om den vill åtaga sig det årliga underhåll, som det nu är fråga om att Riksdagen skall bekosta.

Under sådana förhållanden är naturligtvis mitt yrkande: afslag å såväl utskottets som Kungl. Maj:ts förslag.

Herr Sjö: Det var med anledning af den ärade talarens på stockholmsbänken yttrande, som jag begärde ordet, då han ville

snedvrida mitt yttrande. Hvad jag sade, det var: jag vill icke förneka nyttan och behovet af gymnastik, men jag vill icke, att staten skall taga emot dessa 80,000 kronor för att göra sig beroende af studenterna. Detta var mitt yttrande.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

Herr Branting: Ecklesiastikministern framhöll i sitt — för öfrigt så intressanta — anförande, att man bör »det ena göra och det andra icke låta». Han tänkte väl då närmast på den jämförelse, som gjordes af herr Hedin, och som han icke ansåg fullt på sin plats att använda mot detta stora anslag. Men det finnes äfven andra jämförelser, som kunde göras. Jag tror, att det vore lämpligt att något erinra därom, att Uppsala universitet har äfven andra anslagskraf, hvilka visserligen för tillfället äro skjutna åt sidan, men som Riksdagen i alla fall måste vara beredd på inom en nära framtid, anslagskraf af så pass trängande och viktig art, att det blir svårt att säga nej. Man bör således verkligen besinna sig något, innan man binder sig vid mycket stora summor till ett ändamål, sådant som här begäres.

Jag har här i min hand »handlingar beträffande en nybyggnad för den fysiska institutionen vid Uppsala universitet». Där omtalas, hurusom den matematisk-naturvetenskapliga sektionen enhälligt och på det lifligaste hemställt om begärande af ett anslag å 258,000 kronor för uppförande af en helt ny byggnad för den fysiska institutionen. Och den framställning, hvarmed professorn i ämnet motiverar denna anhållan, är sannerligen af mycket öfvertygande karaktär. Han framhåller, att förhållandena för närvarande i detta mycket viktiga ämne, framför allt med hänsyn till laboratorierna, synas fullkomligt »tröstlösa». Och de måste ju också vara det, när man får upplysning om, att dessa laborationer måste bedrivas i en f. d. boställsvåning, som alldeles icke varit från början afsedd till sådant ändamål och icke är inredd så, att några finare observationer efter nutida fordringar där kunna göras.

Denna sak har för närvarande helt och hållet skjutits undan, oaktadt den kommit som en begäran från universitetet. Jag vill icke klandra ecklesiastikministern för det. Det kan dock sättas i fråga, huruvida det icke vore lika goda skäl att skjuta fram denna sak som den, hvilken förra året var och nu åter är under Riksdagens pröfning. Och det vill jag säga, att om det blir ett hinder för den fysiska institutionens fråga, att här beviljas ett stort anslag, så tror jag icke, att detta vore någon god hushållning, som Riksdagen skulle vara fullt betjänt med.

För öfrigt vill jag *naturligtvis* helt och hållet instämma med dem, som framhållit det behjärtansvärda i, att staten gör någonting, för att äfven ungdomens fysiska uppfostran måtte främjas på bästa sätt. Det är *icke* därom, tror jag, som meningsskiljaktighet kan råda inom Riksdagen. Och det har också från alla håll

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

betonats, att man ville vara med om att lämna skäligt anslag äfven till nu ifrågavarande byggnad. Men det föll dock äfven från vice talmannen ett ord, att det syntes honom, att kostnaden vore något »oskälig». Jag tror, att vi äro ganska många här i kammaren, som haft samma känsla, och att det därför vore skäl att få denna fråga ännu en gång återremitterad till vederbörande, för att de må se till och pröfva, om icke någon lämplig nedsättning kan göras. Visserligen försäkrade representanten från Uppsala, att man redan afvägt allt möjligt; men det brukar kunna gå så, att, om en sådan sak ytterligare blir föremål för pröfning, man kanske hittar något, hvarigenom kostnaden rätt väsentligt nedbringas. En kamrat på stockholmsbänken har redan pekat på en dylik möjlighet. Jag känner icke, om han hade rätt i sin tankegång, men det är i alla fall skäl att taga denna sak under ompröfning.

Under frågans nuvarande läge synes det mig således, herr talman, att det är skäl, att, under det att Riksdagen ger på hand, att den är villig att lämna bidrag för detta behjärtansvärda ändamål, man dock afvisar så stora anspråk på statskassan som 210,000 kronor för en enda byggnad i en enda stad.

Herr Centerwall: Den föregående talaren använde i den första delen af sitt anförande en metod, som är vanlig i hvarje parlamentarisk församling, nämligen att man försöker döda hvad som är genom att tala om hvad som skall blifva. Denna metod förefaller mig ungefär så, som, när barn äro ute och plocka blommor, någon säger: där borta växa ännu bättre och finare; och så lämna barnen de första blommorna för de andra och så de andra för några nya o. s. v., och på det sättet kan det hända, att det icke alls blir någon plockning af.

Det var emellertid icke det, som uppkallade mig, utan att en talare på stockholmsbänken, som talade om träbyggnader.

Jag hade en gång tillfälle att få vara med om att bygga ett gymnastikhus, ehuru visserligen i oändligt mycket mindre skala. För att det skulle gå fortare, föreslog jag själf att bygga af trä. Men de medbestämmande praktiska män, som sutto i den kommunala korporationen — och det midt uppe i trävarulandet — öfverröstade mig. De sade med en mun, att det att bygga af trä är att göra huset mycket dyrt. Det blir beständiga reparationer; och särskildt för ett gymnastikhus kan den instabilitet, som medföljer i ett trähus, icke vara lämplig. Jag kan därför icke vara med om den af den ärade talaren föreslagna utvägen.

Huruvida man på annat sätt skulle kunna göra idrottsbyggnaden i Uppsala något billigare, därom kan jag naturligtvis, såsom icke sakkunnig, icke fälla något bestämdt omdöme. Men jag har hört sakkunnige, sakkunnige till och med af främsta rang, säga, att mycket är icke att pruta. Om vi nu således skulle vinna ett

fåtal tusen-kronor, så är det ju alltid en vinst; tusen kronor här och tusen kronor där bli alltid pengar. Men icke är det en så stor vinst, att man därför skall uppskjuta något, som är ett oundgängligt behof för Sveriges studerande ungdom.

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

Englands störste härförare har ju sagt, att slaget vid Waterloo egentligen blifvit vunnet på öfningsplatserna vid de engelska universiteten och skolorna. Det ligger ju i detta, liksom i många andra yttranden af store män både inom och utom kammaren — en viss öfverdrift, men äfven en viss sanning. Nu är det visserligen så, att i England bekostas dessa gymnastikplatser icke af staten, utan af de oerhörda fonder, som under alla tider skänkts af välgörande och om den nationella uppfostran måna personer. Men så är det icke här. För det första hafva vi icke så många rika personer, och för det andra har nationen icke till fullo uppskattat den kroppsliga uppfostran. Därför förefaller det mig, att i Sverige staten måste träda emellan.

Då således behovet är klart; då den i utsikt ställda besparingen enligt min tanke är högst obetydlig; då saken är färdig och beredd; och då vi, som hafva hvit snö eller peppar och salt i håret, här hafva ett tillfälle att gå ungdomen till mötes, så tycker jag, att vi böra göra det. Det talas nog ändå om gubbvälde i Sverige, och kanske man icke har så orätt.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Ödman: Då jag är bland dem, som reserverat mig mot utskottets förslag, ber jag att med få ord få säga, att orsaken endast är den, att jag anser kostnaden för stor. Det kan göras för gymnastiken ett mycket billigare hus än detta. Det är min öfvertygelse, så mycket mera som ingen säger, att nedprutningen af 100,000 kronor mot hvad som begärdes i fjol gjort det minsta intrång. I fjol var det föreslaget 307,233 kronor och nu 210,840 kronor, men ingen har nämnt, att det nu är sämre än i fjol.

Min mening är, att det är för stort tilltaget. Här är beräknadt, att 100 studenter skola kunna gå in och 100 ut utan att trängas med hvarandra. Afklädningsrum, korridorer och tamburer äro tilltagna så, att 100 skola kunna rycka in och 100 ut. Så mycket behöfves väl icke i alla fall.

Jag vill särskildt betona, att skälet till reservationen icke är, att vi anse hela företaget onödigt, utan meningen är att liksom göra en återremiss och få förslaget tillbaka i en billigare form. Vi se af utskottets betänkande, att hela utskottet var af samma tanke i afseende på dyrheten. Det har också vice talmannen framhållit. Meningen var att hugga till med ett lägre belopp. Men huru få det på rak arm? Det är ju omöjligt för ett utskott att skaffa sig tillräckliga upplysningar. Men utskottet säger, att gymnastikbyggnaden äfven efter senaste plan är större tilltagen, än som behöfts. Det är tydligt, att alla sträfva mot samma mål

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

och icke hysa någon ovilja mot ändamålet. Men vi anse, att byggnaden är för stort tilltagen, och detta så mycket mera som vi tänka på, att vi hafva ett universitet till, som naturligtvis måste hafva sitt. Om vi börja på detta sätt, så få vi hålla i.

(Forts.)

Detta om själfva byggnaden. Men hvad som är kanske ännu värre, är den årliga underhållskostnaden 10,175 kronor; så mycket skulle det kosta studenterna. Männe det kan vara rimligt? Skola vi vara färdiga att lägga på dem en sådan tunga? Det finnes så många fattiga studenter, och det är säkert, att mången behöfde bättre ett mål mat om dagen än att betala sin andel af de 10,000 kronor om året, som behöfvas för att få ett gymnastikhus.

Herr talman, jag ber att få yrka bifall till reservationen, i afsikt att ärendet måtte komma igen under annan form.

Herr Hedlund: Herr talman, mina herrar! Det förslag, som vid förra årets riksdag förelåg i denna fråga, skickades tillbaka till Kungl. Maj:t, enär man då här ansåg, att nödig utredning i ämnet saknades. Nu i år, då här föreligger fullständig plan och utförliga kostnadsförslag angående den föreslagna gymnastikbyggnaden i Uppsala, vill man återigen göra som förra året och skicka tillbaka förslaget för att kunna nedbringa kostnaderna. Det förefaller mig, som om de, som hysa en sådan uppfattning, tillika borde göra klart för sig de fordringar på billighet, som de hafva. Vilja de, att själfva gymnastiksalen skall göras mindre, och i så fall hur mycket mindre? Eller anse de, att någon del af anläggningen kan slopas? Skall man afslå det nu föreliggande förslaget i tanke att en annan gång bifalla ett möjligen billigare förslag, bör man — jag afser då reservanternas inom statsutskottet äfvensom förslagets öfriga motståndare här i kammaren — någorlunda angifva, hvad man vill ha i stället för det nu föreliggande förslaget, och icke blott skicka tillbaka detta och begära ett billigare.

I alla händelser tror jag litet hvar är öfvertygad om, att hvad man skulle kunna vinna på en ytterligare afprutning, vore på sin höjd en fem å tio tusen kronor, föga mer. Blevfe afprutningen större, skulle detta väsentligt inverka på själfva planen, och då blevfe det en ny fråga, om det vore så klokt att i den ursprungliga planen stryka det och det. Det bästa är därför enligt min uppfattning att nu anse frågan mogen till afgörande.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Johansson i Jönköping: Herr talman! Jag brukar i allmänhet följa sparsamhetsvännerna inom denna kammare, men i den fråga, som nu föreligger, kan jag icke göra det, och jag ber därför att med några ord få angifva skälen härtill.

Det har sagts från alla håll, att det ändamål, som nu ifrågasätts, är högeligen behjärtansvärdt. Likväl har man sett denna fråga hufvudsakligen ur sparsamhets-synpunkt och sagt, att här skall sparas. Jag fruktar emellertid, att om Riksdagen nu drifver sparsamheten för långt, vinnas icke det ändamål, som med anslaget afses. Det är nu nämligen en gång så, att äfven ungdomen har i våra dagar vissa anspråk, och om man — som man här föreslagit — skulle vid akademien uppföra en gymnastiksal liknande gymnastiksalarna vid våra allmänna läroverk, skulle detta kunna ha till följd, att den vid universitetet studerande ungdomen icke kommer att i någon större utsträckning begagna sig af denna gymnastiksal. Man kan ju beklaga ett sådant förhållande och anse det vara ledsamt, att ungdomen har dylika anspråk, men jag tror, att det är bäst, att man rättar sig efter dessa anspråk, då de icke äro allt för oskäligen. Man vill ju icke, att universiteten i andra afseenden skola nöja sig med likadana lokaler och likadan utrustning som de allmänna läroverken, och då kan man icke heller rimligen begära, att de skola göra det i nu ifrågasatt afseende.

Kanhända beror det just därpå, att universiteten haft för dåliga lokaler för gymnastiköfningarna, att antalet af de studerande, som hittills deltagit i gymnastiken, varit så jämförelsevis litet. Dock tror jag, att man i detta hänseende lämnat öfverdrifna uppgifter. Jag har själf såsom student ganska flitigt deltagit i gymnastiken vid universitetet i Lund; och efter som här framkommit en uppgift, att man vid detta universitet icke skulle öfva gymnastik, skall jag be att få gendrifva detta påstående, åtminstone hvad beträffar de år, då jag var vid universitetet. Ty då öfvades gymnastik ganska flitigt, och det var ett ganska stort antal deltagande i gymnastiköfningarna hvarje gång. Det är visserligen godt och väl att spara; men om nu Riksdagen besluter enligt reservanternas förslag och säger, att den vill hafva förslaget tillbaka med afprutningar, är det ju antagligt, att vi få ett förslag tillbaka med väsentliga afprutningar, som då naturligtvis kommer att godkännas. Men resultatet blir måhända i sådant fall, att den studerande ungdomen icke kommer att finna sig dragen till dessa nya gymnastiklokaler, och i sådant fall blir det som hittills, att ett jämförelsevis litet antal kommer att delta i gymnastiken. Men det har ju dock erkänts här allmänt i dag, att gymnastiken har för den studerande ungdomen en stor betydelse; och jag skulle vilja säga, att den betydelsen är ännu större, än här framhållits. Ty det är verkligen så i våra dagar, att de rent teoretiska studierna vid våra skolor och icke minst vid universiteten bedrifvas så intensivt, att den fysiska utvecklingen, som dock är en oerhördt betydelsefull faktor i vårt nationella lif, får stå tillbaka och lida därpå. Med hänsyn härtill tror jag, att det ej skulle vara lyckligt, om vi finge ett förslag tillbaka från regeringen, hvilket skulle resul-

Ang. gymnastik- och idrottsinrättning i Uppsala.

(Forts.)

tera i en otillfredsställande och för ungdomen icke tilldragande gymnastikbyggnad vid universitetet i Uppsala. Hellre, anser jag, böra vi taga denna dryga kostnad — ty vi måste erkänna, att den är dryg — med utsikt att få en gymnastikinrättning, som verkligen förmår draga den studerande ungdomen till sig och gifva dem den motvikt mot det intellektuella arbetet, som denna ungdom verkligen behöfver, och på det sättet fyller det ändamål, som med densamma är afsedt. På dessa skäl, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets förslag.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, framställde herr talmannen propositioner dels på bifall till utskottets hemställan, dels ock på afslag å berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning; och förklarade herr talmannen sig anse svaren hafva utfallit med öfvervägande ja för förstnämnda proposition. Som votering likväl begärdes, blef nu uppsatt, justerad och anslagen följande omröstningsproposition:

Den, som vill, att kammaren bifaller statsutskottets hemställan i fyrtiotredje punkten af utskottets förevarande utlåtande n:o 9, röstar

Ja;

Den, det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren afslagit utskottets berörda hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Omröstningen utföll med 64 ja, men 141 nej; och hade kammaren alltså afslagit utskottets hemställan och Kungl. Maj:ts i ämnet gjorda framställning.

Som tiden nu var långt framskriden, beslöt kammaren på hemställan af herr talmannen att uppskjuta den vidare handläggningen af förevarande utlåtande till kl. 7 e. m., då detta sammanträde enligt utfärdadt anslag komme att fortsättas.

§ 5.

Herr statsrådet m. m. *C. von Friesen* öfverlämnade häruppå Kungl. Maj:ts proposition angående upplåtelse till de väghållningsskyldiga i Kumla härads väghållningsdistrikt i Örebro län

af länsmansbostället Kumla n:o 4 i Kumla socken och härad af nämnda län tillkommande andel i Kumla bys gemensamma grustag.

Denna proposition blef på begäran bordlagd.

Kammarens ledamöter åtskildes härefter kl. 3,50 e. m.

In fidem

Herman Palmgren.
